

EPISTOLA
REVERENDISSIMI.D.

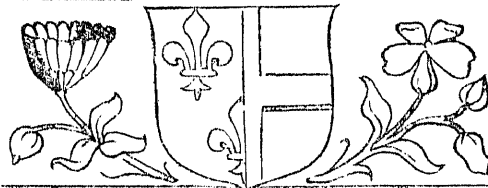
Hieronymi Oforij Episcopi
Syluensis, ad Serenissimam
Elisabetam Angliæ
Reginam.

Cum facultate & approbatione Reueren-
dissimorum patrum supremo sanctæ
Inquisitionis consilio Præceptorum.

OLYSIPPONE,
Excudebat Antonius Riberius,
expensis Ioannis Hispani,
Anno Domini,

1575.

EPISTOLA
REVERENDISSIMI.D.

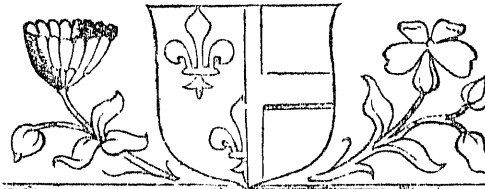
Hieronimi Oforij Episcopi
Syluensis, ad Serenissimam
Elisabetam Anglæ
Reginam.

¶ Cum facultate & approbatione Reueren-
dissimorum patrum supremo sanctæ
Inquisitionis consilio Præfectorum.

OLYSIPPONE,
Excudebat Antonius Riberius,
expensis Ioannis Hispani.
Anno Domini,

1575.

Approuação.

NEsta carta não ha coufa contra nosa sancta
see catholica, nem contra os bõs costumes,
antes desfaz & refuta os erros dos herejes. Em Al
meyrim a vinte de Ianeyro, de 1574.

Dom Afonso de Castelobranco.

*Viſta a enformação imprimase. Em Al
meirim o primeiro de Feureiro, de 1574.*

Martim Gonçalues de Camara.

Manoel de Coadros.

S E R E N I S S I M A E

ELISABETHÆ, ANGLIÆ,

Franciæ, Hiberniæ Reginæ, Hiero-

nymus Osorius

S. P. D.

BRAM EQVIDEM CLA-
riſſima princeps in ſtudio tuæ
maieſtatis & amplitudinis antea
ſatis incitatus, cum accepſſem
quantum ualeres ingenio, & quã-
tos progreſſus in literis græcis &
latinis haberes, & quomodo Re-
giam dignitatem cum eruditione
liberali coniungeres. Poſtea uero
quã ad me homines quidam de-
tulerunt, à te ſcripta mea libenter
legi, tanta facta eſt ad hoc meum erga te ſtadium acceſſio, quã-
tam uerbis explicare non poſſum. Vtrum id uere mihi dixerint,
an à me falſam gratiam mire uoluerint, incertus ſum: hoc unum
ſcio, me ex eorum ſermone magnam voluptatem percipiſſe, &
conſilium iniuiſſe, quomodo tibi per literas animum in te meum
pleniffimum pietatis & obſeruantia declararem. Nec enim du-
bito quin eadem humanitate, qua opuſcula mea leſtitas, ſi ue-
rum eſt, te eorum leſtione non mediocriter oblecta. i, ſiſ has li-
teras meas acceptura, maximè cum illa ad communem uilita-
tem conferantur, hæ uero literæ præcipuum ſtatus tui præſidiũ,
& ampliſſimæ dignitatis ornamentum reſpiciant. Quauis au-
tem id præſtare nequeam, hæc tamen uoluntas mea non ingra-
ta tibi debet eſſe. Solent enim magni principes, non tam mune-
ris oblatis dignitatem excedere, quã offerentis animi atq;
fidem ponderare. Cum enim maximum Regiæ dignitatis præſi-
dium & ornamentum ſit in hominum beneuolentia atque fide-
litate conſtitutum, quomodo poteſt id illis iniucindum & in-
gratum accidere, quod intelligunt eſſe ex egregia uoluntate atq;
ſingulari fide proſectum? Vt autem huic initium ſcribendi fa-

ciā, soleo mecum saepe numero Dei prouidentia in Regibus admirari, quod infinitae prope hominum multitudini, ex tam diuersis, & valde inter se repugnantibus naturis conflatae eam mentem iniecerit, ut vellet vnum praecipue hominem intueri, vnius imperio contineri, vnius institutis & legibus alligari: vsque adeo, ut cum homines de reliquis rebus acerbo odio saepe dimicent, effrenataque mente dissentiant, in hac vna plerunque re summa secum animorum consensione conspirent. Cum autem hoc valde admiror, tum eos Reges, qui hoc tam praecclarum atque difficile munus, ex voluntate illius summi atque sempiterni Regis administrant, homines omni virtute praestantes atque plane diuinos existimo. Nihil est enim maius & amplius, nihil magis arduum atque difficile, quam frenare hominum cupiditates, refecare libidines, tueri innocentiam, virtutem praemijs allicere, flagitia poenis & supplicijs coercere, & vniuersam denique rempublicam pace & otio constituto florentem, omnibusque bonis affluentem efficere. Haec cum nemo nisi sit diuina mente praeditus praestare valeat, illi profecto, qui pro dignitate Regio munere & officio funguntur, in caelium numero reponendi sunt, & quasi quidam Dij inter homines reputandi. Quod si viri excellentes cum omni mentem in publica salute desigunt, & Regnum recte, sapienter, atque moderate gubernant, inuictoque animo omnia, quae sunt reipublicae perniciose repellunt, maximae admirationi sunt: profecto cum mulier idem praestiterit, multo maiorem admirationem commouebit. Quid enim admirabilius, quam in foemina virilem constantiam, in virgine senilem prudentiam, in summa opum affluentia summam modestiae laudem eminere? Quid magis obstupendum, quam mollem & delicatam mulieris naturam tantis esse virtutibus ornatam & instructam, ut totum Regni pondus sustineat, in eoque munere summa cum laude versetur, quod vix multorum hominum excellentium consilio, virtute, fide, autoritate conficitur? Quare si quemadmodum sperandum est, ita rempublicam temperaueris, ut minime a maiorum tuorum, qui pietatem vnicuique coluerunt, virtute degeneres, tanto illis omnibus magnitudine laudis antecelles, quanto maius est imperium a foemina iuvene, quam a viris aetate & exercitatione robustis sapienter atque fortiter administrari. Quod si vnquam mulier aliqua virtute praecellens se maximo animo ad studium publicae salutis adiunxit, & ex ea curatione atque munere maximam laudem consecuta fuit, in ea tempora imperium tuum incidit,

incidit, eamque materiam nata es, ut si eas actiones, quae indole ista Regia quae in te elucet dignissimae sunt, velis animo constanti suscipere, sis omnibus Reginarum maximarum virtutibus obscuritatem amplitudine praestantissimae laudis atque dignitatis allatura. Hoc autem ut possimus de te vniuersae reipublicae Christianae polliceri, multa faciunt. Es enim singulari ingenio praedita, & magnarum artium disciplinis erudita, laudibus mansuetudinis & lenitatis, quae cum istius formae venustate consentiunt excellis, nec eas laudes quae ex constantiae magnitudine oriuntur tibi repudiandas existimas. Si igitur tibi deesse nolueris, optime rempublicam constitues, finemque omnibus malis quae illam perturbant impones, & immortalem gloriam consequeris. Contra vero si quid in tantis tempestatibus atque procellis offenderis, & gubernacula parum scienter tractaueris, periculum est (quod omen Christus auertat) ne reipublicae istius nauis ad caecos scopulos allisa frangatur, & diram cladem tibi commissi veteres accipiant. Cum igitur in eo statu sis, ut tibi necessario vel summa gloria cum totius Regni salute comparanda, vel insignis infamia cum maxima reipublicae peste subeunda sit, opinor nullas tibi opes aut facultates tanti esse, ut eas cum fideli consilio, quod quidem ad stabiliendum Regnum pertineat, conferendas arbitreris. Sed in quibus fortasse, Adeone tibi ab amicis & consiliarijs inops esse videor, ut velis modo mihi consilium dare? aut tantum otium tibi a Lusitaniae negotijs est, ut Britanniae curam suscipias? Arbitror quidem esse in Britannia multos sapientes homines, & singulari virtutis atque pietatis laude florentes: quibus si aures praebueris, & tibi, & Regno tuo praecclare consulas, Regiumque decus, & dignitatem egregie sustinebis. Sed quemadmodum qui rei augendae vehementer intenti sunt, quantum diuitias ingentes domi congestas habeant, non tamen aurum & argentum aliunde importatum repudiant, & quo ditiores sunt, eo maioribus accessionibus opes suas augeri & cumulari desiderant: ita sapientes Reges, quorum gazae magis est in bonorum prudentia, atque fide, quam in maximo auri pondere collocanda, quantum consilijs abundant, nullo tamen modo, si qua fiat ad eas diuitias quas ipsi omnibus alijs anteponunt accessio, id adpernari debent: nec est illis magnopere curandum sit ne cuius, an externus is, qui consilium dat, sed quo animo ad hoc officium accedat. Praeterea consilia ab externis data, minus plerunque suspecta sunt. Multae namque insidiae principibus a suis domesti-

cis intenduntur: multæ fraudes in aula Regia quæstus, & compendij gratia suscipiuntur: multa partim adulatione, & perfidia, partim offensionis periculosa formidine dissimulantur, ita vt raro inueniantur, qui Regibus libere loqui audeant. Accedit postremo quod nullum Christianum principem externum & alienum, puto: sed omnibus obstrictum me esse profiteor: maxime vero tibi, quam in primis mihi propter spem, quam de tua benignitate concepi, vnice colendam & obseruandam proposui.

Vt autem ad id quod suscepi tandem aggrediar, duo in primis omnibus regibus consideranda sunt, & suscepti muneris amplitudo, & illius gerendi difficultas. Amplitudo enim tanta est, vt vix vlla maior in vita cogitari possit. Sunt enim Reges omnes pro parte sua iuris diuini Vicarij. Diuinum siquidem est, tantum vnum inter omnes excellere, vt omnes summa consensione se illi regendos atque tuendos committant: & in illius prudentia, virtute, bonitate, existiment esse sibi firmissima vitæ, salutis, atq; dignitatis præsidia constituta. Difficultas porro quanta sit, explicari non potest. Si enim difficile admodum cuilibet tenere omnes cupiditates, coercere libidines, animi motus ratione comprimere, totiusque mentis statum recte moderari, ne quid insurgat, quod animum impetu turbulento concutiat: quantum tandem erit non suas tantum cupiditates, sed totius populi libidines ita comprimere, vt nullus ex earum immoderatione tumultus oriatur, qui reipublicæ statum labefactet? Is igitur cui est tantum munus impositum, vt primum quidem se contineat (nec enim fieri potest vt aliorum libidines frangat, qui suas primum non cohibet) deinde reipublicæ vniuersæ motus ita ratione temperet, vt omnes ciues quantum fieri possit continentes & moderatos efficiat, virtutumq; omnium præsidio communiat, multis opibus humanis atque diuinis fulciendus est: vt id quod animo magno instituit, magna felicitate perficiat. Vt autem primum de humanis opibus loquamur (quæ tamen benignitate diuina continentur) omnes regum opes & facultates, quæ summa industria conquirendæ sunt, in bonorum hominum prudentia atque virtute collocandas arbitror. Nec enim aliquis princeps vllomodo potest, vel in bello victoriam consequi, vel in pace dignitatem tueri, vel in negotio callide versari, vel in otio tranquillitatem retinere, qui non est bonorum comitatu circumseptus. Quomodo enim vnus tantum oculis omnia quæ sunt Regibus animaduertenda prospiciet? aut vnus tantum auribus omnium que-

querelas exaudiet? aut vna mente atque ratione de tot rebus, quot sunt ad salutem reipublicæ necessariæ cogitabit? Multi igitur sunt in Regni administrandi societatem conuocandi, qui sint Regiarum virtutum opibus illustrati, nempe iustitia, temperantia, fortitudine, grauitate, constantia, liberalitate, & ea quæ latentes omnes complectitur sapientia. Ij autem tanta prudentia sint, vt omnia diligenter explorent, & quæ sunt euentura ex antecedentibus causis multo ante prouideant: tanta fide, vt nullo questu aut emolumento à veritate & officio deducantur: tanta virtute, vt nullo metu quominus omnia, quæ salutem afferre possunt, aperte dicant, impediuntur. Multi enim quanuis recte sentiant, & reipublicæ consulere cupiant, ne tamen in principum offensionem incidant, vera & vtilia suadere non audent. Vt enim ægroti sæpenumero pharmaca salutaria, si fuerint acerba & iniucunda, aspernantur & respuunt, & earum rerum cupiditate capiuntur, quæ sunt sanitati valde contrariæ: ita principes interdum animi morbis oppressi & impediti, veritatis medicinam reijciunt, & elaborata concinnitate mendacij, falsaque dulcedine vanitatis alliciuntur. Ita vero fit, vt quanuis in principio voluptate aliqua afficiantur, aliquando tandem dolore & cruciatu pœnas temeritatis & amentię persoluant. Vt autem nihil est veritate diuinius, ita nihil excogitari potest reipublicæ salutaris. Quod enim aliud discrimen est inter sapientes & insipientes homines, nisi quod sapientes vera bona magno sibi studio comparant, insipientes autem falsis rerum imaginibus elusi bona inania consectantur: & ita tandem dum falsos honores ambiunt, falsasque voluptates exquirunt, dedecoris summi notis inuruntur, assiduisque flagitiorum & scelerum pœnis excruciantur. Omnis igitur beata vitæ ratio veritate continetur: tota autem miseria mendacio & inanitate conficitur. Quocirca omnes principes, qui reipublicam saluam volunt, & suam dignitatem perpetuo retinere cupiunt, hoc præ se ferre debent, hoc verbis atque rebus ostendere, sibi nihil esse luce veritatis antiquius, sic autem bonos omni metu liberabunt: & adulatorum impudentiam compressam tenebunt. Quod vt rectius assequi valeant, opus est vt bonos atque veritatis amatores opibus angeant, & honoribus summis afficiant: improbos autem & mentiendi, & adulandi artifices longissime à sua familiaritate repellant, omniq; honore indignissimos esse putent. Sunt enim adulescentes veritatis hostes sempiterni, omnibus bonis infelli, Regibus valde perniciosi, neq;

solum in rempublicam vniuersam teterrimi, sed in Deum ipsum maxime scelerati. Qui enim veritatem oppugnat, ipsum summum rerum omnium dominum, qui est summa atque sempiterna veritas oppugnat. Sunt igitur homines isti, nefarii atque pestiferi, ab omni nobilitatis aditu, congressu, familiaritate prohibendi, atque adeo in vltimas terras exterminandi, ne sceleris contagio ad Regum perniciem emânet, totamq; rempublicam mortifera tabe conficiat. Contrâ verò qui nihil mentiuntur, nihil simulant, nullas opes veræ virtutis opibus anteferunt, vitamq; sapientia atque probitate moderantur, ex abditis etiam sedibus, si latitant, eruendi sunt, & inuiti etiam atque recusantes ad Regum familiaritatem perducendi, multisq; opibus egregie cumulandi. Magis enim propriæ Regum diuitiæ sunt, quæ proborum hominum fidei committuntur, quàm quæ in ærarium Regis inferuntur. In ærario enim congestæ inuidiam constant: cum bonis autem communicatæ, Regis nomen illustrent, illiusq; statum gratorum hominum fidelitate communiunt. Præterea opes abstruse atque reconditæ possunt aut latrocinij auferri, aut ministrorum perfidia dissipari: at in gratis animis memoria beneficij perpetuo infixæ permanet, neque potest vlius importunitate conuelli. Tum illud etiam considerandum est, eos, qui non dolis atque fraudibus, sed vera virtute ad Regum familiaritatem peruenierunt, omnes eas opes quas à Regibus habent, ad eorum fructum à quibus eas habent conferendas existimare: at qui per simulationem virtutis & industriæ opes à Regibus adepti sunt, cum omnia ad suum emolumentum reuocent, simul atque maior species vtilitatis eorum animis obijcitur, principes deserunt, & produnt, & aliquando etiam oppugnant. Vnde colligitur, quàm sint amentes omnes principes, qui neglectis bonis, opes & honores ad improbos deferunt, eorumq; fidei suam dignitatem committunt, qui præ sua cupiditate fidem sanctam habere non possunt. At qui tantum sapientia valent, vt eiectis improbis & sceleratis hominibus bonos asciscant, & illos secum consiliorum & officiorum societate coniungant, præclare salutis atque dignitati prospiciunt. Nec enim principum salutis deferri potest ab illis, qui fidem omnibus vitæ commodis anteponunt, neque eorum dignitas aliqua dedecoris suspitione maculari, cum perspicitur eos esse honestissimorum hominum familiaritatibus implicatos. Vt enim nihil est quod maiore dedecore Reges afficiat, quàm flagitiosorum hominum familiaritas, & consuetudo: ita

bono-

bonorum amicitia plurimum illis dignitatis & honestatis adiungit. Talem namque de illis opinionem concipimus, quales ij sunt quibus eos deditos animaduertimus. Vnde concludi potest, non esse diuites atque potentes eos Reges appellandos, qui auri ingentes acervos, qui gemmas innumerabiles miro fulgore micantes, qui maximam vim eboris, qui plurima metalla possident, qui compluribus nationibus imperant, sed qui multos homines virtute atque fide præstantes secum habent, sanctissimo amicitiaæ fœdere, & bonorum omnium quantum Regiæ maiestatis ratio pati potest, societate coniunctos. Illa namque omnia raro sine virtute parantur, nunquam vero sine virtutis præsidio retinentur: at virtus reliquis opibus nudata dignitatem suam facile tuetur, lucemq; suam longe lateq; diffundit. Præterea diuitiæ si non sint virtutis præsidio munitæ, salutem dare non possunt, sed potius multorum cupiditatem irritant, & incendunt, vt insidias illis qui diuitijs elati sunt, sæpe moliantur: at virtus sine diuitijs sæpenumero statum Regum conseruat, & imminetia reipublicæ pericula propulsat. Et hæc quidem de humano præsidio dicta sufficiant: nunc ad diuinum consequens est vt veniamus.

Si igitur tantum præsidium est in bonorum hominum probitate atque fide ponendum, vt sine illorum auxilio non possit Regnum aliquod aut respublica diu salua consistere: quid tandem erit de ope diuina iudicandum? Deus enim est cuius numine, consilio, voluntate, regna nascuntur, augentur, atque retinentur: cuius mente atque ratione, gubernantur: cuius ope & auxilio fulciuntur: cuius denique offensione labuntur, & concidunt, atque delentur. Princeps igitur qui velit munere suo perfungi, & sibi commissum imperium apte moderari, eam primum curam suscipiat opus est, vt religionem purè atq; sanctè colat, assiduisq; precibus opem à Deo imploret, & statuatur, omnem Regni feliciter administrandi rationem numinis placatione contineri. Primum enim si sapientia Regibus tam necessaria est, vt sine illa nullo modo possint aliquam reipublicæ partem attingere, quin omnia peruersa atque perturbata relinquunt, sapientiæ vero lumen non aliunde ortum habet, quam ab infinita illa & immensa sapientiæ luce & splendore, mentisq; diuine claritate, quæ omnia reguntur & collustrantur: quid est Regibus maiore studio procurandum, quam vt toto animo in religionem incumbant, & castissimis precibus Dei opem e flagitent? Quod si fecerint, ex illorum mente diuinæ sapientiæ claritas eminebit, & virtutis exi-

miæ:

miæ splendor orietur, vt non solum quid sit rectum, quid honestum, quid vtile perspiciat, & quantum vera bona à falsis intersint exploratè cognoscant, verum etiam omnia, quæ recta esse viderint, constanter efficiant. Vtrumque enim diuina benignitas & gratia præstat. Clarissimum enim lumen humanæ menti præfert, & animum inuictò robore confirmat, ita vt minime labatur, & erret, aut difficultatem gerendi muneris extimescat. Nec enim quidquam est tantis difficultatibus impeditum, aut tantis munitionibus obuallatum, quod non facile is qui est diuina virtute præditus expugnet. Facillime igitur omnes animi motus ratione vacuos comprimet, & cupiditatem continebit, & omnes flagitiorum laves repellet, animiq; statum ita honestatis luminibus illustrabit, vt admirabilis in illo venustas, & pulchritudo, diuinæq; mentis effigies enitescat. Fieri enim non potest quin is qui Deum quoad licet & fas est in hac vita puris oculis intuetur, & illam præcellentissimam speciem & pulchritudinē assidue contemplatur, amore illius inflammetur, totumq; animum ad illius imitationē effingat: maxime vero, cum eam imitationem & similitudinē non tam studio, & contentione sua, quam illius gratia & beneficentia consequatur. Ex hac autem animorum cum diuina mente similitudine, sempiternum amicitiaæ fœdus existit: quod Deum ita cum humana mente copulat, vt omnia sua bona liberalissimè cum animo casto & religioso communicet. Illa igitur, & consilio instruit, & virtute corroborat, præsidio sepit, & in omni rerum discrimine presenti numine protegit. Hac igitur fiducia erecti, qui veræ pietatis studio incensi sunt, quamuis omnia bellis ardeant, & terra ingenti motu tremefacta dehiscat, nunquam animos demittunt, sed tum vel maximè diuinum sibi auxilium adfuturum confidunt, & in summa rerum omnium desperatione, ad firmissimam spem salutis atque dignitatis eriguntur. Vnde colligitur, cum tanta sit humanæ naturæ imbecillitas, & tanta in rebus fluxis & interituris inconstantia, omnisq; vita sit periculis exposita, in illis solis posse magnitudinē animi atque virtutis inuictæ fiduciam reperiri qui se Dei præsidio munitos esse considerant. Cum igitur nemo Regum munus obire sine admirabili sapientia, sine egregio dignitatis exemplo, sine roboris inuicti constantia possit, & nulla ex istis laudibus è terra nascatur, sed omnes è cœlo diuinitus orientur: constat certè omnē Regis officium esse in religionis sanctissimam rationem conferendum. Soli namque sapientes

tes

tes & moderati & fortes habendi sunt, qui Deo totius sapientiæ, & honestatis atque virtutis principe & architecto sunt purissimæ religionis fœdere deuincti.

Quid vero de iustitia dicendum est? Poterit ne eam colere, nisi qui mentem in vim & rationem sempiternæ legis intenderit, & totius iuris & æquitatis originem cogitatione comprehenderit, & ordinem & conuenientiam, qua summus ille rector omnia gubernat, vigilanter inspexerit, atque postremo qui se se toto animo ad studium diuinæ legis applicauerit? Nullo modo. Deus enim solus est vis, mens, & ratio legis, iuris fons & æquitatis origo, totiusq; iustitiæ parens, cuius numine leges omnes reipublice salutare & commoda sanciantur, & cuius ope atque beneficio conseruantur. Vnde sequitur, vt illi solum iustitiæ splendore coluceant, qui in illud summum atque sempiternum iustitiæ lumen inspiciunt. Ex hac autem animorum conformatione qua homines Dei iustitiam imitantur, omniaque studia sua ad communem vtilitatem conferunt, benignitas & hominum charitas exoritur: inde lenitatis & mansuetudinis laudes existunt: inde postremò omnis dulcedo verissimæ voluptatis atque iucunditatis emanat. Nec enim vlla corpore percepta voluptas est: cum ea voluptate, quæ ex vera honestate percipitur aliqua ratione comparanda. Corporis enim voluptas plerumq; furenter appetitur: & momento temporis effluit, mœstitiâque deinde inurit, & dedecus impressum relinquit. At ea voluptas, quam vera virtus efficit, & sapienter exquiritur, & constantissime retinetur, & nulla ægritudine contaminari, aut flagitio deformari potest, cum sit ab omni labis contagione pura, & cum eximij decoris amplitudine copulata. Ex quo sequitur vitam eorum qui cum Deo amore coniuncti sunt, non solum esse diuinæ virtutis ornamentis excultam, opibusq; summis affluentem, & ad spem firmam gloriæ immortalis excitatam, sed etiam puram, & constantem, & eximia voluptate atque iucunditate refertam. Licet igitur cum Rege illo sanctissimo exclamare, Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam reseruasti diligentibus te! Hæc igitur omnia bona quibus suscepti in maxima suauitate concipiuntur, continet in se religionis studium, sine quibus imperium administrari nequit: Tum etiam illud quantum est: omnes enim subditi qui non fuerint immanitate quadam sceleris effecti, eos Reges qui religionem pie coluerint, neque mediocriter

ama.

amabunt, neque mediocrem illis fidem adhibebunt. Fieri enim non potest, quin diuinæ pulchritudinis imago in oculis hominū constituta mirabiles amores excitet, & omnium voluntates ad se incredibiliter alliciat: nemoq; animum inducet vt credat, eum qui Deum metuit, & illi valde placere cupit, fidem violaturum. Ergo partim quia intelligunt illum esse diuinæ sapientiæ monitis & consilijs eruditum, & in studium communis vtilitatis acriter incitatum: partim quia illius bonitati minime diffidunt, neq; fieri posse suspicantur, vt is commodi sui gratia communem vtilitatem negligat, & fidem & officium prodat, ei libenter adquiescunt, nec imperium illius aliquo modo recusant. Quod si neque Regnum, neque ciuitas, neque domus vlla sine imperio constare potest, imperium autē religionis puritate sancitur, nihil profecto religione vtilius atque salutaris ad hominum multitudinem continendam excogitari potest. Quid enim est quod imperium magis firmare valeat, eo principis studio omnibus perspecto & cognito, quo omnes suas curas, & cogitationes in reipublicæ salutem confert: sic enim fit vt respublica illum admiretur, & diligat, & summa voluntate omnibus illius iussis obtemperet. Aliter enim non diu imperium illius sequetur, sed vt illud excindat quantum potest elaborabit. Nullum enim imperium suspectum & inuisum, neque tam virtutis opinione confirmatum, quam suppliciorum formidine munitum poterit esse diuturnū. Quod si concordia rempublicam conseruat & auget, discordia vero eam dissipat atque comminuit, hanc autem concordiam ciuium inter ciues, principis religio rebus explorata conglutinat, omnes enim summa consensione principi religioso parent, imperioque illius libenter astringuntur: in ea certe constat esse summum firmamentum reipublicæ collocandum. Tum illud etiam minime contemnendum est, quod nec improbi ciues tanta confidentia illi principi insidias parant, quem diuino presidio vallatum existimant: neque hostes ita facile bellum contra illū suscipiunt, quem auxilio diuino constipari suspicantur. Si autem dolos instruant, aut bellum comparant id tamen titubanter & timide faciunt: ita vt facile scelerati ciues vel manifestò deprehensi pœnas sceleris exoluant, vel iniecto metu a facinore reuocentur, & hostes etiam facillime à belli gerendi cupiditate discedant. Cum eis namque libenter fœdera iungunt quorum in bello virtutem metuant, in pace autem fidem diligunt, & ne fœdus rite percussum violent, minime pertimescunt.

Postre-

Postremo cum omnis respublica principum mores imitetur, necesse pro esto est, vt si princeps fuerit egregius pietatis atque religionis cultor, vniuersa respublica sese eadem religione constringat. Religio autem cupiditatem refrenat, petulantiam comprimit, insolentiam frangit, temeritatem & audaciam coercet, hominesq; modestos reddit & legibus, atque legum custodibus obsequentes. Nihil est enim ad continendam cupiditatis immoderationem, & reprimendam iactationem atque leuitatem metu diuini numinis efficacius. Cum enim cogitamus, quam finis illius summi domini & parentis optimi beneficijs obstricti, & quanta supplicia sint illis constituta, qui decus animi sui flagitio & impuritate contaminant, mēte recolimus, & intelligimus nullas esse latebras, quæ aspectum diuinæ mentis impediunt, cum etiam ea quæ terre visceribus inclusa sunt, & tartareæ plagæ sempiternis tenebris occultantur, illi pateant atque dilucescant: cum hæc inquam omnia nobiscum reputamus, partim ne aut turpitudinis offensione illius oculos violemus, aut nos ingrati animi scelere, quo nullum granius esse potest astringamus: partim ne statum nostrum prodamus, & sempiternam nobis ipsi pestem flagitio nostro machinemur, cupiditati resistimus, diuinoq; presidio firmati clarissimam victoriam de temeritate deuicta atque prostrata consequimur. Nec enim vnquam illi, qui Dei iudicia metuant, & illius offensionem verentur, sunt ab illius ope derelicti. Illius igitur ope defensi facillime omnem cupiditatis impetum à rationis arce repellunt. Compressa igitur & edomita cupiditate, non erit difficile seruire officio & dignitati, omniaque virtutum munera sustinere. Quis enim à se turpitudinem, repellat, nisi is qui summam illam atque sempiternam honestatem, & diuinæ pulchritudinis decus & elegantiam puris oculis intuetur? Quis iustitiam sanctissime colet, nisi qui modum, & ordinem, & conuenientiam, qua cuncta à summo Rege temperantur, suisq; in locis aptissime collocantur, & muneribus illius præscriptione distributis funguntur, ratione considerat? Quis pericula vitæ contemnet, & in acie pro iustitiæ sanctitate, & reipublicæ salute fortiter & strenue dimicabit, nisi is qui sibi diuinum auxilium minime de futurum esse confidit: & quanuis in acie cadat, intelligit se minime à Deo esse derelictum, sed potius sibi pro breui & exigua vita sempiternam reddendam esse, in qua omnibus summis bonis in sanctorum consortio perfruatur? Si igitur religio in pace homines efficit modestos atque temperatos, & inter se ano-

ria

ris consensione mirifice conspirantes, & legibus atque principū iussis libenter & studiose parentes, in bello autem diuina quadam virtute corroborat & studio immortalitatis incendit vsque adeo, vt libentissime sanguinem, atque vitam patriæ largiantur, vt in cælum euolent: nonne satis liquet omnem Regis, qui officio suo satisfacere vehementer expetit, curam & cogitationem esse in religionis studio ponendam? Sic enim omnium virtutum opibus & ornamentis magnificentissime redundabit: & gloria ingenti nullis vnquam seculis interitura circumfluat: prædijjsq; diuinis in omni rerum discrimine muniatur: suorumq; sibi beneuolentiam egregie conciliabit: & ex tantorum bonorum recordatione ingenti gaudio cumulabitur: neque solum ipse beatus erit, sed sibi permissam rempublicam reddet eiusdem felicitatis atque beatæ vitæ participem: in quo quidem est Regis munus & officium constitutum. Quod enim est aliud reipublicæ principii munus assignatum, quàm vt rempublicam florentem, atq; beatam faciat? Quod quidem nullo modo sine egregio pietatis cultu, & religionis sanctitate perficitur.

Sed quo magis religio omnibus virtutibus præstat (omnes enim ex illa oriuntur, & eiusdem complexu & gremio continentur) eo magis metuendum est, ne impietas in nomen pietatis atque religionis inuadat, & per simulationem sanctitatis omnes sanctitates euertat. Cum enim nihil sit magis aduersarium virtuti, quàm virtutis asimulatio, tum id in ficta religione apparet facillime: nam scelus immane, nomine pietatis quasi quodam integumento fraudulentè inuolutum id suscipit, vt omnem religionem deleat, atque memoriam numinis cœlestis extinguat. Hoc in loco Princeps amplissima valde prudentia tua mihi opus est. Cum enim sis tantis curis implicata, vt per te nequeas vllō modo insidias vitare, & tantum periculum, quantum tibi & omnibus Christianis intenditur ratione præcauere, & cum in hac vna re præcipuè muneris tui summa consistat, vt religionem purissime colas, vt sis diuino præsidio cincta, communi sumq; tibi Regnum cum summa felicitate tuearis, nihil gratius tibi debet esse, in tanta Religionis dissensione, quàm ab homine tuæ dignitatis cupidissimo, & ab omni cupiditate nefaria remotissimo, & minime veræ religionis ignaro de tantis rebus admoneri. Hoc enim tibi affirmare possum, me si ingenio & humanitati tuæ diffiderem, nunquam ad has literas scribendas accessurum fuisse. Summæ namque temeritatis esset, id de quo sicem prorsus abiecissim

sem curare velle. Sed cum ingenium, literæ, humanitas, indoles, & reliquæ laudes quibus abundas, in magnam me spem magni tui decoris atque dignitatis impulisset, & intelligam, id quod est in tuo Regno de Religionis sanctitate detractum, non esse tibi, sed multis hominibus, qui omnia iuris atque religionis claustra nescio qua amentia vexati reuellere conantur assignandum: quod autem non omnis religionis cultus interierit, tuæ clementiæ & pietati tribuendum, meam orationem tibi minime iniucudam fore confido. Quocirca te quantum possum oro & obsecro, primum quidem, vt hos meos conatus in bonam partem accipias: quod certe facies, si qualis sit in te animus, ex quo hæc omnia depromuntur inspexeris: deinde ne priusquam omnia, quæ his literis mandare constituo perlegeris, quidquam de illarum, vel sapientia vel temeritate præiudices: postremo te Christi optimi maximi fidem obtestans deprecor, vt si quam opinionem veritatis contrariam aliorum fraudibus inducta comprehendisti, si eam recta ratio labefactabit, veritas patefacta conuellet, pietas extorquebit, ne beneficia Christi repudies, sed ei rationi, quæ magis cum christianæ disciplinæ sanctimonia conuenire perspexeris, libenter assentiare. Et enim non solum animi superbi & arrogantis est, sed etiam ingenij hebetis & obtusi (quæ vitia à te plurimum absunt) ita certis destinatisq; sententijs hominum importunitate inculcatis addici, vt nulla ratione queat ab ea sententia, quam semel tuendam recepit auelli. Cum autem hoc in omni vita sit valde bonis rationibus aduersarium, tum vero in praua religione pertinaciter suscepta pestiferum. Quo enim res est clarior, & illustrior, & vtilior, eo ficta illius species est tetrior, & immanior, atque funestior. Quod vtinam his turbulentis temporibus minime experti fuissetis. Postquam enim quorundam hominum importunitate & audacia ab ea religione discessum est, quæ à Christi, & Apostolorum temporibus ad nostra vsque tempora intuiolata permansit, multiq; verborum lenocinijs inuitati ab ea via deflexerunt, quam Christi discipuli munierunt, & multi sancti homines, in quibus Christi spiritus infidebat illustrauerunt, vt eam sequerentur, quæ specie quadam libertatis atque iucunditatis incautos & improvidos alliciebat: postquam igitur hæc noua disciplina multorum concionibus turbulentis, & libris contaminatis increbuit, vidimus repente pudorem extinguui, honestatem profligari, iura diuina & humana conculcari, sacra pollui, sanctitatem irrideri, audaciam impunitam volitare,

impu-

impudentiam corroborari, multiplices & inter se valde discrepantes opiniones inferi, & coniunctionem christianam impia sectarum varietate perfringi, & in omni loco, in quem hic hominum furor irruerat teterrimæ discordiæ flammam & incendium incitari. Inde nãq; acerba odia, crebri tumultus, pestiferæ cõtentiones extiterunt. Inde bella horrèda & exitiosa nata sunt. Multæ deinde passim strages editæ, multæ vastitates illatæ, multorũ opes ferro atque flamma consumptæ. Iam verò quãta in plerisq; eorum, qui harum opinionũ authores sunt crudelitas emineat, quam intoleranda arrogantia subnixi ambulent, quanta petulantia, & conuitio sanctos homines insequantur, quis non videt? Adde nunc legum interitum, imperij contemptum, regiæ maiestatis odium, & crudeles insidias, quas isti principibus impie atq; nefarie moluntur. Adde clandestina colloquia, vbi de Regum peste atque pernicie coniurant, & illis pro quorum salute Deũ venerari atque precari debuerant, exitium scelere infando machinantur. Quis enim est adeò mentis expertus, vt non intelligat hanc sectam popularem esse, & multo magis irritandæ multitudinis cupiditati & amentix, quàm coercendæ plebis insaniæ cõgruentem? Omnes autem populares homines cum nullo consilio, nulla mente sint, & immodica libertatis cupiditate rapiantur, leges oderunt, iudicia detestantur: Regum maiestatem extinctam cupiunt, vt licentius & impunitus queant per omnia libidinum genera vagari. Legibus enim solui cupiunt, vt serui cupiditatis fiant. An id obscurum est? An parum multis exemplis exploratum? An non perspicuum est omnes eorum conatus eo spectare, vt principibus de medio sublatis impunitam flagitiorũ omnium licentiam consequantur? Alios itaque veneno sustulerunt, alios ferro trucidare concupierunt, & de illorum imperio delendo consilia plena sceleris inierunt. Sed inquiet fortassè aliquis, hoc non odio quod isti religiosi homines cum principibus gerent accidisse: sed propter religionis dissensionem, metuumdum non esse si principes cum illis de religionis instituto atque ratione consenserint, ne quod illorum vitæ periculum incitatæ multitudinis audacia & improbitate consletur. Hoc qui dixerit, fateatur necesse est, istius religionis institutum atque decretum esse, principibus qui noluerint religionem, in qua sunt sancte atque sapienter enutriti deserere, vt popularem amentiam sequantur, necem per fraudem atque scelus machinari. Deinde parum prudenter animaduertit huius sectæ finem esse nimiam liberta-

liberta-

libertatē, quæ nullis finibus arceri valeat: qua quidem nihil potest magis esse Regum officio atque disciplinæ contrarium. Regis enim officium est flagitium supplicio refecare: plebs effrenata omni suppliciorum metu solui concupiscit. Rex legum minister, & custos, & vindex est: illa leges omnes quantum potest importuna temeritate conuellit. Rex paci & otio consulit: illa pacem & otium indomita cupiditate perturbat. Rex postremo non omnibus æqualiter omnia distribuenda putat, sed vt quilibet dignitate antecellit, ita eum pro virtutis ratione remunerat: at ea omne dignitatis discrimen tolli, & infima summis permisceri desiderat. inde adeo fit, vt cum omnibus principibus infesta sit, tum vel maxime Reges immani odio persequatur. Nullam enim dignitatis excellentiam pati potest: & eo conatus omnes comparat, vt principes vel interimat, vel saltem in turbam conijciat. id quidem in principio non apparet. At postquam hominum furentium multitudo vires colligit, tum demum audacia impunitate diuturna confirmata ad perniciem Regiæ maiestatis erumpit. Cum igitur hæc sit multitudinis imperitæ natura, simul atque populares duces adepta est, qui illam furiosis concionibus tanquam ventis exagitent, atque temeritatis & amentix fluctus immanes extollant: imperite certe faciunt principes, qui nascenti sceleri non resistunt, sed indulgentia sua illud alunt, & fauore etiam confirmant, non enim intelligunt se sibi ipsis interitũ machinari, cum id crescere & augeri permittunt, quod tandem ad ultimum eos de omni statu deiiciat, seroq; tandem sentient se pestem aluisse, quam cum voluerint exsecare non poterunt. Tunc igitur amentix pœnas dabunt, quemadmodum faciunt omnes principes, qui popularem dementiam autoritate publica armandam suscipiunt. At negabunt sectam hanc esse popularem. Quæ igitur secta popularis est, si hæc non est? An non seditiones passim concitat? an non legum atque iuris repagula perfringit? an non imperij maiestatem violat? an non omnibus spem nimix libertatis ostendit? Vbi enim est maior imperij contemptus, aut vbi magis principes multitudinis irrisione luduntur? In ijs certe locis in quibus hæc disciplina pestis inualefcit. Si igitur hic furor ab hominibus popularibus impie susceptus, à principibus temere neglectus, ad summum peruenerit, quacunque tulerit imperium omnia regiæ dignitatis praesidia & ornamenta peruertet. Crede mihi Regina, reipublicæ interitus est morum pernicies, Regni vastitas, Regij splendoris exitium hæc secta, quæ nostris pecca-

B

tis

tis in multas christianæ reipublicæ partes inuasit. Sed dices non esse tibi tanti Regnum, ut velis præ illius cupiditate Regni sempiterni opes amittere: libenterque te quoduis periculum aditurâ, dummodo tibi aditus in cœlum pateat. Hoc si dixeris, minime mirabor. Excelsæ namque mentis est, huius exiguæ vitæ comoda fluxa continere, & studio immortalitatis inflamari. Quid enim est in hac vita boni? quid periculo vacuum? quid non ærūnis vndique circumuentum? Risus, conuiuia, symphonias, ludos, festiuitates, multi dolores frequenter excipiunt, & omnes iucunditates exitu sæpe diro & exitiabili concluduntur. Ut autē omnia prospere cadant, mortis tamen acerbitas subeunda est: quæ nunquam procul abest, sed hæret semper in tergo, & aliquid quotidie de vita decerpit: Stultum est enim arbitrari, tum demum mortem imminere, cum vitæ finem imponit, cum vero quotidie vitam carpat, atque paulatim conficiat vim illius non sentire. Singulis enim diebus à morte inuadimur: & quidquid ætatis elabatur, immanitate illius absumitur. Cum igitur summa celeritate fluat, & in tam exiguo temporis spatio infinitis doloribus atque miserijs obiecta sit, & omnes opes maximæ, momento temporis euanescant: sapientius est, quàm omnia vitæ ludibria pro nihilo reputare, & mentis studio & cogitatione cœlestia atque sempiterna moliri? Quare si hæc tua mens est, ut quanuis omnia pericula tuis opibus intenta sint, id minime curandum putes, dummodo ea ratio ne viam in cœlum munias, nunquam satis potero tam excellam regis mentis indolem debitis laudibus exornare. Quare author tibi sum, ut si quam certam rationē isti nouæ religionis authores afferre possunt, qua facilius ad regnum illud immortale peruenias, quanuis ex eorum disciplinis magnum aliquod periculū fortunis tuis impedeat, eos tamen foueas, omniq; honore dignos existimes. Non enim comparanda sunt exigua summis, humana diuinis, breuia sempiternis. Quid igitur afferunt quod tantum momenti habeat, ad regnum cœleste comparandum, ut antiqua religio deserenda, & regni commoditas & amplitudo negligenda sit? Magnum inquiet fortasse aliquis, & ad laudem singularem mirabile. Nec enim nouitatis authores sunt, ut imperiti homines opinantur, imo potius omnia, quæ prolapserant ad antiquæ disciplinæ seueritatem renouare contendunt. Molestissime enim ferunt illam Christianæ disciplinæ puritatē, quam Christus & illius discipuli tradiderunt, esse multis superstitionibus implicatam, multisq; flagitijs fœde contaminatam.

Sin-

Singularem igitur rationem inierunt quemadmodum omnem superstitionem tollerent, & maculas Christianæ dignitatis abstergerent, ut ita tandem Christiana disciplina amissum splendorem, atque dignitatem recuperet. Præclarum quidem munus, & immortalis laude dignissimum. Quid enim cogitari potest vel ad fructum melius, vel ad dignitatem illustrius, quàm in tanta morum labe, atque pernicie, rerumq; optimarum vastitate & exitio, existere aliquem tāta virtute præditum, ut nouo more antiquos mores recolat, inflicta vulnera sanet, ruinis oppressa reficiat, violatam religionem expiet, & omnes res diuinas instauret? Quare minime mirum est, si multi in quibus pietatis studiū vigeat, & indigne patiebantur cultum verissimæ pietatis interire, tantis promissis excitati ad eorum se ductum libentissime contulerint. Sed illud in primis videndum erat, quàm locupletes authores essent, qui hæc profitebantur. Ut enim mercatores pro ratione pecuniarum vnus cuiusq; fidem æstiment, nec enim illi credunt, quem promissio satisfacere non posse putant: sic etiam in tantis & tam magnificis promissis, non solum erat quibus illi verbis fidem obligarent, animaduertendum: sed multo etiam magis an haberent facultates, quibus fidem suam liberarent, ratione ponderandum. Excellenti igitur integritate, grauitate, continentia, virtute, constantia, inflammato cœlestium rerum studio, summisq; spiritus diuini muneribus ornatum & instructum esse conueniebat, qui hoc tantum, & tam pulchrum facinus aggredere-tur. Illud præterea considerandum est, cum olim multi viri sanctissimi atque sapientissimi, in omni genere diuinæ virtutis excellentes extiterint, neminiq; eorum venerit in mentem tam honestam causam eadem ratione quam isti primum excogitarunt suscipere, esse consentaneum, ut ij qui nunc illam hac noua ratione & instituto recipiunt, tantum illos heroes virtute superent, quantum hoc ab illis susceptum facinus, omnibus rebus ab illis in vita gestis ad amplitudinem laudis antecellit. Nunquid igitur est aliquis eorū sanctior, & continentior, & fortior Athanasio, Basilio, Ambrosio, Hieronymo, Augustino, & reliquis viris sapientia, & religione præstantibus, qui non solum sese à communi vita segregarunt, ut toto animo atque mente in cœlo versarentur: sed posteris ea monimenta reliquerunt, in quibus illorum diuinam mentem spirare videmus? minime? Quid igitur, mediocri ne virtute res tanta confici potuit? credibile nō est. Sed demus hoc illis, & fateamur fieri potuisse, ut Deus eam disciplinæ

B 2

rationem

rationem ad remedium & instaurationem religionis inductam, quam olim diuinis hominibus celatam esse voluit, ijs qui in aliqua officij mediocritate versarentur, his temporibus aperiret. Hoc saltem fateantur opus est, eum quem diuina sapientia tanto muneri præficiendum esse putauit, mediocri virtute, mediocri pietate præditum, & in omni vita moderatū esse oportere. Nec enim Deus sanctitatis & honestatis amplissima munera sceleratis & flagitiosis assignare solet: nec autoritatem habere possunt apud prudentes homines, ij, quorum vita est flagitijs infamis. Quauis igitur ad tanti muneris & officij perfunctionem, insignem virtutem, & præcellentem autoritatem, iure atque merito flagitabam, tamen quia temerarium fortasse illis videbitur in hac hominum fece, antiqui officij atque virtutis exempla requirere, mediocri iam virtute & autoritate contentus sum. Quis igitur ille fuit ita temperatus, ita moribus & vita constitutus, vt probabile sit Deum hoc illi officium delegasse? Quis author & princeps huius instituti fuit, atque tam præclari operis architectus? Lutherus. Qualis autem fuit iste Lutherus? Homo certe (vt leuissime dicam) neque continens, neque moderatus, sed audax, furiosus, nefarius, turbulentus, & vnus omnium maxime popularis. Quales autem fuerunt deinde qui ab illius disciplina tanquam à fonte proflexerunt? Homines profecto audaces, confidentes, elati, atque (ne quid grauius dicam) non tantis virtutibus ornati, vt eorum autoritate permoti debeamus ab illius religionis institutis, in quibus fuimus enutriti desciscere. Quomodo igitur in sani hominis rationem cadit, vt sanctissimus ille dominus, qui semper homines simplices, & moderatos, & humiles amplexus est, eorumque mentes qui sibi nihil arrogabant, splendore sui luminis illustrauit, nunc commutata ratione simplices & humiles præteriret, vt eos, qui neque pudorem, neque modestiam vllam retinent, noua hac & insolita luce collustraret? Quam tandem inquam ratione, id quod hominibus tam sanctis, tanto studio puritatis incensis, tanta cupiditate diuini luminis inflammatis ignotum fuit, isti qui, vt multis signis intelligi potest, huius vitæ commodis addicti sunt, soli acutissime perspexerunt? Sed de illorum iam autoritate nõ disputo. multorum enim peccatis accidit, vt non animaduerneret homines, eos in quibus nulla excellentis virtutis autoritas inesset, non posse villo modo, id quod ostendebant efficere. Demus igitur ijs si lubet, fieri aliqua ratione posse, vt qui non sunt egregia aliqua virtute cõmendati,

& pie-

& pietatis studio præcellentes, id moliantur & efficiant, quod viri virtute & pietate clarissimi præstare non potuerunt. Quo tandē igitur pacto id affecti sunt? Quia (inquiunt) illi quauis Dei spiritum sequerentur, & Dei verbis essent intenti, autoritatem tamen hominum nimis intuebantur. nos verò neque humanam autoritatem sequi, nec humanis institutis obligari, neque quid rectum & honestum sit, humana ratione perpẽdere nobis decorum arbitramur. vnum authorem, atque magistrum habemus, nempe Deum: illiusque tantum verbo, non humanis decretis & institutis, vitam moderandam censemus. O viros admirandos, atque veneratione dignissimos. Ita enim loquuntur, quasi nullū sit iam eis cum humana natura, aut cum aliqua cõcretione mortali commercium. Sensus enim videlicet iam fide compresserunt: animum à corpore seiuixerunt: neque solum naturam humanam repudiant, sed omnes sanctorum hominū autoritates asperrantur. cupiditatis enim vinculis expediti, in cœlum euehuntur, vt nihil aliud quam Deum inspiciant: nec vllum consiliarium sibi, nisi spiritum sanctum adhibeant. Quod si ita est, eos diuinos arbitror. Filij enim Dei sunt (vt Paulus author est) qui spiritu Dei aguntur. Qui autem filij Dei sunt, diuinis certe virtutibus ornati sunt. Quod si orationis impudentiam flagitiosa eorū vita coarguit, eos tamen audiemus, quoties se tantum Dei verbum sequi confirmant? Si enim verbum Dei tantū in omni vita sequuntur, neque cupiditatem, nec odium, nec iram, nec ambitionem villo modo sequuntur, diuinisque virtutibus ornati sunt. Si virtutibus diuinis ornati non sunt, non est verum eos Dei tantum verbo esse profus addictos: cum verbo nãque Domini flagitium habitare non potest. Aut igitur Dei verbo non diriguntur, aut nullum in se flagitium admittunt. Si flagitium aliquod aut scelus in se admittunt, verbo certe Dei non diriguntur. Scelera autem multa concipiunt, vt constat, falsum igitur est, eos verbo, & spiritus sancti numine gubernari. Sed hæc ipino fiora linquamus, & petamus ab illis, vt istius diuini verbi, quod in ore semper habent, specimen aliquod exhibeant. Dabis igitur hanc mihi veniam Princeps, vt omnia perscruter & excutiam, vsque eodum pateat quam præclare sit ab illis Euangelij disciplina constituta. Libenter igitur ab illis audierim, an aliquod tam his tam multis annis opus ediderint, quod nos cogat confiteri, eos Dei tantum verbo niti. Bene narras inquit. Sed nosti verbi diuini munus esse, vt est apud Ieremiã, ante quam ædificet, ædi-

B 3

ficia

ficia vetusta diruere: ante quam arbores fructiferas conferat, inutiles plantas euellere. Noui. Expecto igitur, & animo suspensus attendo, quid isto conatu & impetu tam præclaro diruatis, quid etiam euellatis, vt Christi ædificium instauratum, & hortum illius diuinis virtutum omnium plantis cultura egregia cõsitum aliquando videam. agite iam, celeritatem adhibete, summo studio contendite, vt id tam præclarum opus ad exitum perducatis. Date igitur operam quantum potestis, vt Satanæ mœnia conuellatis, superbiam excindatis, iracundiam & maledicentiam comprimatis, impuræ & flagitiosæ cupiditatis fibras euellatis, omnem materiam furoris, atque discordiarum seminarium extirpetis, vt tum demum modestiæ & humiliat̃is Christianæ fundamenta iaciatis, & vitæ continentiam & religionis purissimæ castimoniam, & charitatis Christianæ plantaria seminetis. Recte mones, sed aliquid aliud ante demoliamur. Quid tandem est illud tam durum & execrandum, quod prius quam has tam funestas generis humani pestes funditus euertatis, excindere velitis? Rem inquit acerbam & indignam, & inclusum supplicium, ex omni memoria propter grauitatem offensiones euellendum. In ædes enim in quibus sacræ virgines inclusæ, noctes & dies hymnos in Dei gloriam concinunt, & Christum pro Regum atque Principum salute, & populi totius incolumitate venerantur, irruemus: pudoris septa reuellemus: claustra pudicitie perfringemus: neque patiemur diutius ingenuas virgines voluptatis fructu priuari, & filiorum ope destitui, & in orbitate miseranda consensescere. Agnosco vestræ charitatis & humanitatis officium. Quid deinde? Tum vel monachis, quorum etiam sodalitia similiter euertemus, vel quibusuis de plebe hominibus eas locabimus. Capite deinde sanciemus, ne quis in posterum audeat religionis causa libidini perpetuo repugnare. Capitale enim facinus est, nec vlla ratione ferendum. Quid audio? Tu veteris discipline seueritatem reuocas, qui id quod erat in illa valde admirandum, & quod cœlestis puritatis imaginem continebat, tanta contentione conuellis? Quid enim est admirabilius, quam compressa libidine, quæ animum à cœlestium rerum contemplatione retrahit, tota mente de pulchritudine diuina cogitare, & amore ipsius diuinitatis incendi? Difficile inquis est. Sit si lubet etiam difficillimum, dum modo intelligatur, quo id difficilius est, eo magis illustrari diuinam clementiam: quæ tanta vi imbecillam naturam firmavit, vt posset implicitam in natura voluptatis cupiditatem,

piditatem

piditatem, puritatis excellenti studio comprimere, & dulcedine diuinæ iucunditatis illecta, omnem corporis oblectationem aspernari. Si igitur aliquis fuerit non mediocriter studio pietatis incensus, & eo studio, vt liberius possit rerum diuinarum contemplationi vacare, sese à nuptiarum molestissima cura remouerit, si qua virgo amore sempiternæ dignitatis & honestatis inflammata, id quod rarum & difficile est, ardenti animo susceperit, & se sacris ædibus libenter incluserit, vt omni alia cura expedita Christo arctiore & sanctiore quodam vinculo coniungatur, & omnes incontinentiæ motus spiritu ipsius Christi, cui se dicauit, constanter opprēsserit, quis est tam auersus ab honestate, & tam gloriæ diuinæ contrarius, vt id tanquam nefarium aliquod facinus execretur? suspiciosum est: idem enim (vt Athanasius, & alij viri sancti commemorant) olim hæretici factitarunt: simili odio castitatem persecuti sunt: eodem impetu sacrarum virginum collegia disturbarunt: neque passi sunt, quantum in illis fuit existere aliquem, qui regni cœlestis amore & cupiditate, Christi consilium sequutus, vellet omnem corporis voluptatem repudiare, assiduoque diuini numinis cultu, & corporis atque animi sanctitate cœlitum vitam in terris imitari. Sed contineo me. Nec enim æquum est, vt ante quod est sublatum deplem, quam id quod est in loco illius substitutum aspiciam. Adhuc enim suspicari fortasse licet, fore, vt rei illius, quæ reponenda est magnitudo, facile iacturam, illius, quæ fuit sublata resarciat. Perge porro. quid deinde verbum istud quo nitimini disiecit amplius? Omnes sanctorum imagines, omnia crucis signa, omnes tabulas pictas, in quibus erat aliquid quod memoriam diuinæ clementiæ, aut alicuius virtutis egregiæ representaret expressum: Nec post hac vllam Christi nostri liberatoris imaginem statui, neque sanctorum signa collocari, neque publice, neque priuatim vllō modo permittemus. & id quidem etiam suspicionem nonnullam mouet, eos qui id moluntur, velle paulatim, ex animis omnia Christi monimēta delere. Cum enim nihil sit aptius ad memoriam excitandam signis & imaginibus: & cum hoc vnū præcipue nostrum officium sit, Deum in animo semper habere, & illius beneficia perpetuo recordari: & cum tam multa sint in vita, quæ nostros animos ab hac tam pia & tam necessaria cogitatione diuersos abducant: quæ tandem impietas erit, ea signa ob oculos semper habere, quæ cogitationem nostram ad memoriam diuinæ clementiæ crebrius excitent, animosque nostros

B 4

acrius

acrius in studium pietatis impellant? Sed id tum demum vituperare poterimus, cum intellexerimus, illos non aliquod aliud imbecillitatis humanæ subsidium afferre: quod melius atque fortius ipso muto aspectu, in animis imperitorum Christi beneficium imprimat. Nunquid est aliud quod sit manibus vestris diruendum? Sacra, ceremonias, atque sacramenta omnia funditus euertemus. Et hoc quidem etiam summum horrorem incutiat, opus est. Ceremoniarum tu sanctitates & sacramenta tollas, quæ Christus instituit, quæ Apostoli tradiderunt? quæ sancta Ecclesia comprobauit? quæ Christi memoriam replicando beneficia illius in mente desigunt? quibus nos illi sanctissima pactione deuinximus? per quæ sceleribus expiati, pabulo diuino confirmati, virtutisque inuictæ præsidio muniti sumus? Quid enim aliud immanes hostes Christiani nominis facerent? Miserum, acerbum, & luctuosum est, & homini Christiano minime ferendum, à tam sacris rebus, per quas recordatur, se tam sæpe fuisse, diuinæ gratiæ beneficia consecutum, & hoc Christianorum consilio, studio, opera, contentione diuelli. Nugaris, inquit, qui iustitiæ sanctitatem in istis ceremonijs ponendam existimes, quæ quidem tota est in Christi gratia collocanda. Hoc scilicet nos ignoramus: nihil legimus: nihil audiimus: nullus vnquam nostris animis cælestis splendor illuxit: hoc nunc primum nostræ aures accipiunt. Nunquam, mihi credite, nobis dubium fuit, omnem nostræ iustitiæ causam esse ad Dei clementiam, & sanctissimam Christi merita referendam. Id tamen defendimus, ea quæ idem nostræ salutis author, vt nos idoneos ad tam diuina beneficia capienda sanxit, & nostram imbecillitatem omni præsidio sepiet, instituit, non posse à nobis vlllo modo sine scelere nefario præteriri. Tum etiam illud asserimus, quod quoties rebus diuinis rite operam damus, experimur, sanctitatis mysteria ab illo designata, atque constituta fuisse, per quæ nos sæpius de magnitudine suæ benignitatis admoneret: quæ supplicia illius pro nobis suscepta oculis pene subijceret: quibus fidem nostram vehementius excitaret: per quæ denique nostris animis gratiæ suæ rorem uberius instillaret. Hæc quidem nos, qui magnum ex illis fructum capimus, qui eo magis in nostris mentibus pietatis studium vigere sentimus, quo magis sumus illis rite procurandis intenti, à vobis sublata esse merito lamentamur, nisi vos, quod vestrum officium est, meliora reponatis. Est ne aliquid præterea, in quo se vestra iactet industria? Multa quidē. Vbiunq; enim pedem ponimus,

minus, omnes ne uos in eo intendimus, vt sacerdotum & pontificum authoritatem frangamus, iugum Pontificis maximi à populi cernice depellamus, & sacras illorum sanctiones abrogeamus, ne sit quidquam, quod Christianam libertatem impediatur: & hoc quid aliud est quam tunicam Christi discindere, & ordinem ab eo institutum conturbare, & Ecclesiæ concordiam dissoluere, aditumq; dissensionibus infinitis aperire? Vt enim vna fides, vna religio, vna Ecclesia est, ita necesse est eam vnus authoritate summa atque moderatione contineri. Aliter enim multiplices, & infinitæ, & plurimum à se ipsis dissidentes religiones existent, & Ecclesiæ innumerabiles instituentur: quilibet enim eam, quæ volet ad libidinem suam finget: qua quidem re quid magis perturbatum atque confusum, aut magis à Christi placitis, & institutis alienum existimari potest? Accedit quod sacerdotibus eiectis, & expulsis, & Pontificis authoritate neglecta, & repudiata, principes contra fas, religionis iura in suam potestatem redigunt, & temere res sacras atrectant, & eo sacrilegio in grauissimam offensionem diuini numinis incurrunt. Deinde quis non videt sublata sanctionum sacrarum religione, quæ Pontificum decretis continetur, omnem metum tolli, multoq; maiorem licentiam permitti? Quasi inquit nos quidquam aliud moliamur, quam vt omnem metum amoueamus. Sumus enim perfectæ & absolutæ libertatis authores, tantumq; abest, vt patiamur aliquem metum ab hominibus, discipulis nostris impendere, vt eos etiam numinis metu liberemus: in quo quidem magno certe beneficio homines nostros obstrinximus. nimis enim anxium & sollicitum erat, noctes & dies Deum timere, & molestissimis ea gratia curis affligi. Omnes igitur qui fidem Christo haberent, iussum sine cura esse. Tantam enim fidei vim esse contendimus, vt ea firmissime constituta, quanuis homo nefarius sit, & iniustus, possit sibi Christi gratiam atque beatæ vitæ immortalitatem polliceri. Nihil est igitur quod homo qui fidem hanc retinet, extimescat. Quid hoc est? tu metum Dei tollas? tu formidinem, quam Dei iudicia incutiunt, depellas? Quæso quis vnquam homo tam popularis extitit, atq; tam furori & amentie plebis obnoxius, vt auderet homines Dei metu liberare? Imperium illi quidem principum abrogabant. leges populari libidini contrarias infirmabant, atq; tollebant: nomine libertatis imperitam multitudinem ad se alliciebant, vt sibi ad tyrannidē viam munirent: vt autem Dei iudicium non timeret, nemo eorum populum est persuadere conatus.

Intelli-

Intelligebant enim hominem qui Deum non timet, non posse vllius imperio, ratione aliqua cōtineri. Quomodo enim Dei metu sublato, belluam & hominē discernes? Aut vt rectius dicam, quæ bellua tam immanis, & truculenta est, quæ sit cum homine, qui numen Dei non extimescit, feritate comparanda? At vide quantum inter istos Euangelij magistros, & homines à vera religione alienos, qui respublicas olim condiderunt, interfit. Illi cum prudenter intelligerent populum sine metu numinis legitimo imperio contineri non posse, falsas religiones instituerunt: isti vt audaciam hominum confirmarent, de vera religione metum qui hominum libidines frenare potuisset, omnino detraxerunt: illi qui fortassè Deum humana curare minime credebāt, Dei tamen metum imperitis iniiciebant: isti qui se diuinæ mentis interpretes esse iactant, operā obnixè dant, vt homines christianos omni Dei metu soluant, & ita in omne facinus sane confidenter impellant. Attamen nondū quā recte se gerant disputo: sed quā malam de se opinionem commoueat ostendo. Id enim videntur efficere, vt omnem viam salutis, ijs qui sunt aliquo crimine alligati, modis omnibus intercludant. Si enim nihil metuent, quis eorum ingemiscet? Quis suscepta flagitia lamentabitur? Quis ad odium suæ ipsius improbitatis exardescet? Quis ad honestatem atq; sanctitatem totius animi viribus aspirabit? Quis ad Christi pedes abiectus cum lacrymis veniā petet? Quis operibus humanitatis & clementiæ flagitiorum suorum maculas eluendas suscipiet? Quid? inquit, tu in lacrymis, & in lamētis, tu in dolore ex scelerum recordatione concepto, tu in benignitatis officij iustitiæ puritatem collocas? ita sanè. atque, vt id faciam, non cuiusuis authoritate, sed legis diuinæ prescriptis adducor. Quod autem vos aliud sentiat, id non mediocriter admiror. Lacrymæ (inquit) fidei imbecillitatem coarguunt: omnia verò opera humana quauis incenso pietatis studio gerantur, sunt insti sceleris, quod nunquam elui potuit, contagione polluta & infecta. Quod autem scelere contaminatum est, non poterit animum scelere confectum, aliqua ratione subleuare. Nos igitur hæc sapienter admodum considerantes, nullo modo salutem nostram in lacrymis, nec in operibus, sed in sola fide ponimus. Hæc iam mihi multo maiorem admirationem efficiunt. Fides enim hæc, qua Christi meritis ad Deum aditum habemus, in diuinam legem respicit, ipsius Dei verbis innitur, Christi q; nostri Rectoris imperium minime recusat. Ergo eum diuinā lex

quo-

quoties in flagitium aliquod incidimus, nos ad fletum vocet, cū omnes etiam prophete maximis vocibus, vt dolore atq; gemitu, & clementiæ operibus conceptum scelus expiemus, admonēat, cum ipse Dei filius aperte dicat, omnes qui nō egerint pœnitentiā, omnino perituros, atq; denūciat, eos qui bona egerint, in vitam æternam ingressuros, qui verò mala egerint igne sempiterno cruciandos esse, fidei munus & officium esse cōstitutio, dolere, lamentari, contra suscepta flagitia odium acre & infestum cōcipere, & à prauitate vitæ ad studium honestatis & charitatis animo inflammato conuerti. Quæ quidem omnia fides, quoties viuā atque vigens est, neque oppressa corporis cupiditate languescit, egregie præstat. Non quod aliquid ipsa in se ponat, sed quod diuinitus edocta planè sentiat, clementiæ diuinæ magnitudinē, ad eos solum permanere, quos impuritatis susceptæ pœnitet, & toto animo ad diuinæ legis studium conuertitur. Ea igitur opinio, qua quisq; secluso dolore, neglectis operibus, charitatis studio restructo, spem sibi sempiternæ felicitatis ostendit, nō fides appellanda est, sed audacia, temeritas & cōfidentia. Porrò autem salutaris mœsitæ fructum tolli, & benignitatis studium restringi, plane constat cum homines statuunt, neque mœsitia, nec pio dolore, nec vllis sanctis operibus crimen deleri, sed potius susceptum crimen, noua criminis accessione cumulari. crimen siquidem statuunt esse lamentari, nullumq; opus sine crimine edi posse confirmant. Admiranda igitur, & obstupenda est hæc doctrina, quæ tam incredibiles res explicandas, & animis hominum inculcandas, tanta confidentia suscepit. Est ne aliquid aliud in illa similiter admirandum? Similiter admirandum inquis? imò quod tantum stuporem incutiat, vt neque Medusæ caput improuiso oculis obiectū citius homines in silicis naturam conuertat. Quid illud tandem est? Rationem humanam alligant: cōsiliij libertatem eripiunt: voluntatem vinculis sempiternis impediunt: totumq; hominem iudicio, atque adeò sensibus orbant, & ita spoliatum omni sui ipsius arbitrio relinquunt, vt nihil inter illum, & lapidem interfit. Omnia namque ea, quæ homines animo designant, moliuntur, efficiunt, siue illa bona, siue mala sint, ad Deum authorem reuocant, & fatali, atq; sempiterna necessitate constringunt. Ex quo sequitur, nullum esse cōsiliū in vita, nullū iudicium, nullā virtutis laudē, nullū flagitij dedecus, nullā iustitiæ vim, nullū præmiū iure atq; merito honestati propositum, nullum supplicij recta ratione turpitudini cōstitutum.

Quam

Quam enim rationem habet, ut ego pro eo scelere, quod non sponte mea suscepi (illud enim necessitate compulsus admisi) sempiternas poenas exoluam? Aut quid conuenit, ut pro ea fide, quam non voluntate mea, sed motu & impulsu diuino coactus obseruauit, præmijs sempiternis afficiar? & quod videtur esse facinus horrendum & detestandum, iniquitatis istius causa tota Deo est istis tam præclaris authoribus assignanda. Sic enim disputant, eum sine vlla discriminis causa & ratione tantum quia libuit, ab omni temporis æternitate selegisse, quos sibi ascisceret, & gloria sempiterna remuneraret: & quos improbatos sempiterno supplicio mactaret. In quo quidem illorum decreto, & illorum constantiam simul, atque sapientiam requiro. Constantiam, quia libertatis authores omnem libertatem funditus tollunt: nisi fateantur se in principio licentiam non libertatem constituisse: & deinde se libertatem non licentiam sustulisse. Sapientiam vero, quia molestiam incredibilem sine vlla causa suscipiunt. Nam si ita ab omni æternitate à Deo statutum est, ut nos eam doctrinam, quam ipsi tradunt accipiamus, quid attinet eam passim tantis scriptis & concionibus, tantisque controuersijs atque periculis, tam immensis denique laboribus inculcare? Nisi etiam dicant, se ad inaniter & temere laborandum & vigilandum, & certam cum multis hominibus ineundum, eadem ipsa necessitate coactos esse. Multa sunt alia, quæ verbum hoc diuinum, quo duce isti sapientes homines utuntur, euertit. Infinitum enim esset, si vellem omnia persequi, minimeque necessarium, cum ad nostrum institutum, hæc quæ sunt dicta sufficiant. Cernis iam quam efficax fuerit huius Euangelij vis ad diruendum, & euellendum ea, quæ nos idiotæ, non modo minime noxia putabamus, verum etiam ita ad fulciendam religionem accommodata, ut in tanta rerum omnium labe, pietas earum rerum studio maxima ex parte niti videretur? Virginum enim sacrarum domos disturbauit: admirabile illud exemplum perpetuæ castitatis extinxit: signa quæ memoriam diuini muneris atque beneficij frequenter renouabant, euertit: sacra, ceremonias, sacramenta, quibus mirum in modum multi mortales ad immortalitatis cupiditatem rapiabantur, omnino deleuit: illam modestiam & obedientiam, qua omnes Christiani summum Ecclesie rectorem verebantur, de medio sustulit: ius omne pontificum penitus abrogauit: metum numinis absterfit: modestiam depulit: dolorem quem malefactorum conscientia animis afferebat, obruit: operum studium debilitauit:

uit: libertatem denique, ad quam omnes inuitabat, eripuit. Quid nunc reliquum est? Id videlicet, ut videamus quæ sint in locum earum rerum, quas sunt præclari artifices demoliti, eorum opera reposita atque substituta. Homines enim sapientes, diuiniq; verbi ministri, qui ea quæ vtilitatem aliquam afferebāt, specie quadam, ut significant superstitionis offensi deleuerunt, alia multo meliora atque sanctiora reddant necesse est, si volunt fidem suam præstare. Cum enim vidimus quid verbum illud Dei, quod prædicant disturbauerit, atque conuellerit, an non consequens est, ut quid extruxerit atque conseruet aspiciamus? Quid igitur est quod refecerint & instaurauerint? quid est quod inleuerint? quis est fructus quem rebus humanis attulerint? Nihil est. Quid sit euersum video, quid sit extructum non video, quod est extirpatam sentio, quod satum est non dum perspicio. An parum iniquum est dissilientes mores antiquæ disciplinæ feneritate deuincire, christianamq; pietatem, in illum statum, de quo iam pridem magna ex parte conciderat, magno labore restituere? Id quidem non parum esse puo, sed tantum, ut si id præstiteritis, vos homines diuinos atque à cælo delapsos existimem. Hoc igitur videamus, num mansuetudinem & humilitatem præcipuo atque singulari studio colendam, suscepistis? num odij acerbiteriam, num maledicentiam, petulantiam, à vobis, longissime repulistis? num vestris cupiditatibus crucem defixistis, ut illis extinctis, in cælo facilius mentis altitudine versaremini? num aliquod mirabile virtutis atque pietatis specimen præbuitis, in quo possimus antiquum Euangelij splendorem, & imaginem illius sanctissimæ puritatis & charitatis agnoscere? Minime: imo: vero, ut quisque maxime isti se disciplinæ dat, ita maxime reter incedit, & simpliciores irridet, & odio publicæ tranquillitatis atque pacis accenditur, & cogitationibus inanissimis inflatus extollitur. Eâ namq; sibi sapientiam arrogat, quam nemo vnquam assecutus fuit: ea confidentia: quidquid illi in mentem venit affirmat, atque si aliquod diuinum oraculum enuntiare: tam proiecta audacia omnia turbat, ut nihil malle videatur, quam omnia confusa, cernere. Quocunq; igitur se inferunt, ut Euangelium suum imperitis obtudant, tantum abest ut mores emendent, ut etiam multo impuriora omnia reddant, quam offenderant: pudorem enim exterminant: cupiditatem vinculis laxant: metuque Dei sublato flagitiorum impunitam licentiam largiuntur. Sic autem fit, ut libido multo violentius erumpat, & luxuria citius omnes opes:

exhau-

exhauriat, improbitas audacius exultet, & immaniora facinora moliantur. Quid enim referam vias latrocinij infestas? Quid diffensiones, dissidiaq; turbulenta recenseam? Quid coniurationes contra principes initas, & proditones atque caedes exponam? At iniquis hæc mala semper in omnibus rebus pub. versata sunt. Nemo negat, sed ea mala vellè vt ista tam salutari disciplina tollerentur. Quod cum non sit, imo potius quo illa magis increbrescit, eo maiora flagitia committuntur, & ab illis ipsis, qui sese ad magistrorum istorum nomen adiungunt, cum maiore impudentia suscipiuntur, magnum certe argumentum est, eos minime fuisse instinctu & inflatu diuino ad docendum impulsos. Vide autem quantum inter antiquos Euangelij ministros, & istos qui se illorum vestigia sequi profitentur discrimen sit. Illi disciplinam qua orbem terrarum illustrarent à Deo acceperunt: isti ingenij sui confidentia subnixi, se ad docendum contulerunt. Illi mirabili quodam exëplo integritatis, & continëtix, disciplinæq; seueritate, fluxos hominum mores astringebant: isti nequitix exemplis, atque dissoluta disciplina, cupiditatem multo acrius instigant. Illi ad humilitatem & mansuetudinem, & patientiam instruebant: isti plerumq; ad superbiam & immanitatem, atque conuicia, homines sibi commissos instituunt. Illi Dei metu libidinem & intemperantiam coercebant, & eos qui fuerant ad aliquod flagitium prolapsi, ad fletum, & lacrymas, ad ieiunia, atque preces inuitabant: isti eorum qui sceleribus alligati sunt, impudentiam proposita impunitate corroborant. Illi quantum poterant homines à corporis coniunctione diuellebant, vt diuinarum rerum studio vehementius inflammarentur: isti suos cupiditati corporis arte constrictos dedunt, vt libidinibus obsequantur. Illi postremo cum omnes idem sentirent, omnes enim vnũ magistrum habebant, nempe spiritum diuinum, ita vt non posset aliquis ab aliorum sententia discrepare, pacem firmo fœdere iungebant, omniumq; voluntates amore mutuo conglutinabant: isti vero cum pro suo quisque ingenio quiddam somnians hallucinatur effutiat, sintque ea de causa in varias & infinitas sectas distrahti, pacem turbant, dissidia concitant, bella pestifera moliantur. Nemo tunc ex illis venenum spargebat: nemo contra ciues gladium sponte sua vibrabat: nemo de principum pernicie & interitu coniurabat: nemo inter pocula intemperanter lasciuiebat. Cum vero omnibus maximarum virtutum laudibus abundarent, tum in illa erant mirabiles, quòd pro eorum salute

à qui-

à quibus insignes iniurias accipiebant, Deum venerabantur. Contumelijs lacefsiti, contumelias non intorquebant: iniurijs affecti, acceptas iniurias cum poterant beneficentia compensabant: ærunnis oppressi, illis à quibus erant contra ius & fas indignissime violati, nihil dirum imprecabantur. Serui dominis summa cum fidelitate seruebant: milites in bello pro salute reipublicæ strenue dimicabant: in pace vero minime principum iussa, quæ non erant diuinæ legi contraria, recusabant: quin potius omnibus rectoribus quanuis essent à Christi sacris abhorrentes, tantquam Dei ministris summa voluntate parebant. Sicigitur vitam instituebant, vt nec in pace, nec in bello, nec in otio, nec in negotio, nec in republica, nec in domestica, aliquid gererent, quo vel ordinem reipublicæ perturbarent, vel homines aliquo exemplo flagitij & improbitatis offenderent. Omitto ieiunia, cilicia, vigiliæ, quibus libidinis intemperantiam comprimebant, & corpus animo semper obediens esse cogebant. Omitto opes, quas in egentium inopia subleuanda consumebant. Quid de precibus illis assiduis dicam? Quid studium illud referam, quo sic erant in Deo tota mente defixi, vt quanuis corpore in terris versarentur, animo tamen in cælo consisterent? Quis lacrymas illas, quas desiderium patriæ cœlestis excitabat, quis illa suspiria, quæ diuini amoris facibus inflammati frequenter edebant, explicare dicendo poterit? Non loquor de illis, qui inuictò animo pro Christi gloria, cruces, ignes, equuleos, & exquisita supplicia pertulerunt. Illos etiam prætereo, qui vt melius possent Christum semper intueri, rerumq; diuinarum studio vehementius incumbere, sese ab hominum cœtu remouerunt, & in vasta solitudine, in summa rerum asperitate & inopia adeò tenui victu inter feras vitam propagabant, vt summum omnibus stuporibus inijcerent: qui tamen cœlestium rerum iucunditate perfusi, facillime nuditatem, inedia, peruigilium tolerabant. De cõmuni Christianorum eorum qui propius aberant ab Apostolorum temporibus, pietate & sanctimonia loquor, in quibus ardentissimum virtutis, & honestatis, & charitatis, & modestiæ studium vigeat. Hæc nobis restituant Euangelici viri, hos mores reuocent, ad hæc nos instituta magna ex parte multis iam annis intermissa reducant, & faciant denique, vt tam ipsi, quam omnes qui eos sequuntur, ab omnibus vitijs abstineant, & virtutes illas diuinas, in quibus olim homines sancti floauerunt, imitentur, & tum credi potest, per eos esse Euange-

lium

lium constitutum. Quod si nihil horum præstare possunt, imo quidquid erat pudoris atque religionis extinguunt, si nullo ferme in loco consistunt, ubi non statim legum contemptus emergat, petulantia, libido, furor, immanitas, & reliquæ vitæ pestes, in mores intuant, & turbas atq; seditiones commoueant, adeo tamen impudentes erunt, vt Euangelij mentionem facere audeant? O Euangelium insidiosum & fraudulentum. Fauista enim nunciat, & pestem comparat. Spem libertatis ostendit, & iugum durissimæ seruitutis imponit. Specie præsentis iucunditatis allucit, & postea multis curis animum, & moestitia ingenti sollicitat. Viam in cælum se monstraturum esse pollicetur, & homines illius ope fretos in miseræ sempiternæ regionem præcipites exturbat. Quæ enim est alia in cælum via, nisi quæ est sanctis actionibus, & excellenti vitæ integritate munita? Qui igitur nomine pietatis, studium pietatis atque benignitatis oppugnant, non ad vitam sempiternam ducunt, sed ignis sempiterni flammam excusitant. Animaduerte quæso diligenter, quibus verbis Deus apud Ieremiam verum, & falsum Euangelium discernit. Nolite inquit audire verba Prophetarum, quibus iucunda prænunciant & decipiunt vos. visionem cordis sui loquuntur, & non de ore Domini. Sic enim loquuntur ijs, qui me probris afficiunt, pax erit vobis, & ijs qui ambulant in prauitate cordis sui dixerunt, non imminet vobis malum. Quid hic dicendum? num potuit magis aperte hominum istorum ratio describi, & notari impudentia? eos enim qui multis flagitijs inquinati sunt, omni metu liberant: & ijs qui bellum pietati indicunt, fausta atque felicia pollicentur. Adiungit deinde. Quis enim eorum adfuit in consilio Domini, & vidit, & audiuit sermonem eius? His etiam verbis constat huius temporis Prophetas, qui tam iucundi sunt multorum auribus designari. Nemo enim eorum sic vixit, vt suspicari aliqua ratione valeamus, Dominum cum illo consilia sua communicasse. Quis enim ex illis ita libidinem compressit, vt nullum ex ea flagitium ad hominum offensionem prorumperet? Quis ieiunijs, & precibus assidujs, & pietatis atque humanitatis officijs iram Domini placandam existimauit? Quis vt pestem à suis auerteret, multis lacrymis Dei numen ad gratiam inflexit? Quis denique tanto studio charitatis exarsit, vt se pro aliorum salute offerret ad mortem, & pœnas reipublicæ sceleri constitutas subire atque sustinere cuperet? non enim mediocri virtute, neque vulgari dignitate commendatos esse oportet eos, quibus credere possumus,

præci-

præcipue Deum mentem suam aperuisse, sed præstante, & eximia, multisq; modis admiranda. Nec enim Prophetæ, nec Apostoli, neque reliqui homines sanctissimi, quos summus ille Dominus consilij sui participes effecit, illum altissimæ dignitatis gradum, ea vitæ iucunditate, qua isti homines lauti & urbani delectantur, consequuti sunt: sed admirabili & eccellente morum sanctitate, incredibili vitæ duritia, multis laboribus atque vigilijs, multis precibus & lacrymis, flagrantissima rerum cœlestium cupiditate, & tã ardente charitatis studio, vt cuperēt pro omnium salute mortem obire, intolerabiliq; dolore cruciari. Quas quidē virtutes cum isti ne suspicione quidem attigerint, sed ita viuant, vt multis signis appareat, eos nec à communis vitæ commodis, nec à naturæ blandimentis & lenocinijs abhorrere, ita tamen loquuntur, quasi in consilium Domini admisi sint, & omnia quæ dicunt de illius sententia & mente pronunciant. Merito igitur eo in loco Deus talium hominum impudentiam maledictis insequitur, & dirum illis exitium minatur: paucis deinde interiectis insignem notam apponit, qua facillime veros prophetas à falsis internoscamus. Ait enim, Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, auertissent profecto eum à via sua mala, & cogitationibus suis pessimis. Vt igitur ex hac diuina sententia constat, ubi veri prophetæ populum instituendum & erudiendum suscipiunt, multi repente commutantur animis, & meliores in dies fiunt, & præ immortalis gloriæ cupiditate corporis voluptates aspernantur, & commoda vitæ despiciunt, & magna quadam alacritate in studium diuinæ legis incumbunt. Contra vero quocunque in loco falsi prophetæ vestigium ponunt, cernes repente maiorem flagitiorum licentiam, minorem ad omne facinus verecundiam, flagitiosorem in omni genere turpitudinis intemperantiam, ita vt facile cerni possit, eos quæ admodum idem Propheta sub Dei persona eo in loco fuisse persequitur, id moliri, vt diuinæ legis studium, sanctissimæq; religionis memoriam, sempiterna obliuione sepeliant. Et hic quidem Ieremiæ locus non sine causa à me inductus est. Ex eo namque percipimus, quo signo falsæ doctrinæ prauitatem à vera & salutari distinguamus. Si enim postquam ista noui Euangelij, nouæque religionis disciplina in Britanniam immigrauit, immigrauit simul cum illa pudor, integritas, innocentia, si morum grauitas & constantia, si vitæ seneritas, si decoris & honestatis laudes è tenebris emerferunt, si fides erga principes, si mutui ciuium

C

inter

inter ciues amoris, consensus, & conspiratio firmitus constituta fuit, si studium charitatis atque pietatis multo acrius & ardentius excitatum, si templa meliore atque sanctiore religione culta, si memoria Christi pro nobis in Crucem acti fuit multo altius in animis impressa, ita ut multi Crucis studio, Crucem sibi constituerent, qua libidines suas, quæ bellum inexpiabile cum Christi sanctitate gerunt, eliderent, si denique nouus quidam splendor exortus est, nouusque diuinarum virtutum ornatus non antea visus enituit, non ita digni reprehensione videntur, qui illam secuti sunt. Si vero nihil horum istius disciplinæ studio perfectum est, imo tunc multo audacius temeritas, impudentia, libido, passim volitauit, si intolerabilis superbia & arrogantia fuit multo magis quam antea confirmata, si seditiones, contentiones, atque dissidia facilius excitata sunt, si perfidia maiestatem Regiam audacius violandam suscepit, & vitæ principum insidias machinata est, si multos eorum qui sese penitus huic disciplinæ dedidere, neque pudor, neque metus, neque diuini iudicij formido iam potest à facinore deterrere, si omnis ista malorum colluuius, aut saltem horum malorum incrementum, simul cum ista disciplina importatum fuit, dubium esse potest, eam non fuisse verbo Dei, ut prædicant, sed infelicitissimi demonis fraude constitutam. Verbum enim Dei pudorem & integritatem sancit: at illa soluit omni vinculo cupiditatem, & quod est consequens ad flagitium furibunde sollicitat. Dei verbum omnem sedat arrogantiam, & ad modestiam in primis instituit: illa vero animos effert, & in contemptum totius antiquitatis, & priscae religionis atque sanctitatis adducit. Verbum Domini pacem conciliat, & animos rerum optimarum communionem confociat: at hæc doctrina concordiam dissoluit, & Ecclesiæ corpus intestina seditione dilacerat. Quomodo enim authores pacis & concordie possunt esse, qui nec cum alijs similiter à via declinantibus, neque secum ipsi consentiunt? qui à se ipsis inconstantissime dissident? qui alias atque alias opiniones valde inter se repugnantes tuendas suscipiunt, nec in vna sententia diu permanere possunt? Cum igitur Christi officium sit (ut ipse testificatur) dispersos in locum vnum compellere, & animos inter se dissidentes sententiarum consensione, & mutua beneuolentia & charitate coniungere: Diaboli vero officium sit optime consentientes dispergere atque dissipare, omnemque societatem sancte constitutam dirimere, & horum euangelicorum hominum disciplina tumultus concitet, &

tet, & concordiam dissoluat, & vnam sectam in sectas infinitas diuidat, & alias ad aliorum odium incendat: num obscurum est eorum institutum atque disciplinam minime ad rationes Christi pertinere, sed totam esse Satanæ versutia atque fraude compositam? Quod enim maius argumentum requirimus, quam illorum inter illos odia, contentiones, rixas, atque conuitia? Hæc mala Christus non efficit, sed Antichristus. Non est enim Deus author dissensionis, sed pacis. Nec illud postremo est silētio prætereundum, quorsum tandem hæc variarum sectarum licentia, atque garriendi impunitas erumpat: eo enim tendit, ut omnem Dei cognitionem funditus tollat. Nam cum nulla apud eos religio ita firme constituta sit, ut non facillime aliorum disputatione refellatur, cum plerique omni vento iactentur, & in diuersas partes turbulentis, & errantibus opinionibus agitentur, & modo in hanc, modo in illam partem quasi tempestate delati rapiantur, nec in vlla certa sententia consistant, cum multi tandem earum sententiarum vanitatem, quas aliquando sequuti sunt rebus explorent, sit tandem, ut omnem religionem ludibrio habeant, Deumque aut non esse putent, aut res humanas ab illo minime curari censeant. Quo quid immanius dici aut cogitari potest? eo tandem prorumpere postquam semel ab illa vnica & recta via deflexerint homines Christi numini dicatos, & ad Dei cognitionem per ipsum Dei filium eruditos, ut non solum Crucem Christi odio persequantur, & pro Deo cupiditatem suam atque flagitia venerentur, verum etiam ipsum rerum omnium dominum, cuius summam potentiam, rectissimamque iudicia manes inferi pertimescunt, aut esse non credant, aut saltem à mundi totius moderatione remoueant? Et quis ille inquis tam ferus & immanis est, qui hoc tantum scelus & tam immane concipiat? Multos quidem, si rem diligentius explorare volueris, extitisse comperies, qui disciplinis istis tãquam gradibus sublatis, ad summum tandem huius sceleris infandi fastigium ascenderunt. Ut enim in reliquis artibus, nemo repente potest illius, in qua sibi elaborandum duxit, perfectionem assequi: sed opus est à rudimentis inchoare, & ita paulatim via & ratione progredi, atque ad vltimam tandem peruenire: ita in sceleris disciplina sunt certa initia, atque prauitatis elementa, que si longius serpere atque progredi permessa fuerint, ad perfectionem sceleris illius infandi perducuntur, ad quam nihil iam possit accedere. Qui autem hoc tam nefario scelere contriti sunt, ipsi se operibus indicant. Neque enim

si Deum omnia providentem, & animaduertentem, & in tetra facinora seuerissime vindicantem esse putarent, tam inexpiabiles fraudes suscepissent. Sed furore & dementia præcipites eo progressi sunt, vt quasi fabulas qualdã aniles, & laruas ad pueros territandos inductas, ea quæ de iudicijs diuinis scripta sunt, quoties id facere audent, impia dicacitate derideant.

Longius elatus sum quam statueram. Sed cum hoc mihi proposuissem, vt te de illis opibus comparandis admonerem, quibus instructa fortius Regnum tuum communires, maximumq; & firmissimum Regni tuendi, atque feliciter administrandi, præsidium in sanctissimæ religionis cultu collocandum esse demonstrarem, nihilq; reipublicæ perniciosius esse confirmarem ementita religione atque sanctitate, nihil magis huic instituto meo consentaneum facere potui, quàm tradere tibi signa, quibus insidias in fista religionis specie latentes explorares. Si autem memoria tenes eos religionis fructus, quos ante commemorauit, rectissime que sit religio falsa percipies. Nam si vera religio deprimat arrogantiam, compescit iracundiam, refrenat cupiditatem, coercet intemperantiam, repellit animi labes, pudorem atque modestiam conseruat, metum diuini numinis inijcit, fidem erga Reges sancit, concordiam firme constituit, animos amore constringit, atque cupiditate Regni cœlestis incendit: ea certe quæ superbiam gignit, iram concitat, cupiditatem soluit, mentem flagitijs inquinat, pudorem extinguit, Dei metum tollit, Regibus insidias parat, pacem turbat, odium conflat, animos in terram deprimat atque demergit, vera non est, sed falsa, pestilens, atque mortifera. Docui porro hanc sectam (si vna secta appellanda est, quæ non solum anceps, & lubrica, sed varia, multiplex, & infinita est) popularem esse. Populum enim specie nimis libertatis ostensa contra leges, contra legum ministros, contra principum maiestatem & imperium armat, multitudinisq; furorem falsa religionis autoritate confirmat. Quod si solum regis maiestati interitum afferret, dum modo nullam pestem animis importaret, & ius illius regni sempiterni non modis omnibus euerteret, fuisset aliqua ratione tolerandum. Sed illud est maxime deplorandum, quod studium virtutis, splendorem honestatis, lumen verissimæ religionis atque pietatis extinguit: omnesq; egregij decoris laudes flagitiorum impuritate concaminat: aditumq; in gloriam illam sempiternam penitus intercludit. Quid igitur est quod nos in fraudem impellat? magistrorum autoritas: At demon-

demonstratum est, quàm longe absint huius disciplinæ magistrorum à veræ virtutis dignitate, à vitæ grauitate & constantia, à purissimæ religionis sanctimonia. Quid igitur? populi libertas immodica? At cum nihil ea sit principibus infestius, tam populū ipsum funditus evertit, & libertate tandem spoliat. Omnia siquidem modo conseruatur, immoderatione vero peruertuntur. Vt enim Rex qui legitimo imperio minime contentus infinitum imperium concupiscit, nec solum omnia humana iura infra se posita esse iudicat, sed diuina etiam potestate sua completi studet, Regnum tueri diu non potest, cum simul homines à se multis iniurijs alienet, & in offensionem grauissimam numinis cœlestis incurrat: ita populus cui legibus definita libertas minime satisfacit, & ea de causa omnem ordinem perturbat, & seditiones commouet, & bacchatur, & furit, necesse tandem est, vt cum reliquis bonis, illam etiam libertatem, quam retinere potuit, amittat. Quid igitur? num eam disciplinam sequemur, eo quod ad sempiternam vitam ducat? Sed iam planum fecimus illius opera, petulantiam, impudentiam, libidinem sollicitari, tumultus atque turbulenta diffensiones excitari, flagitia multa suscipi, scelera infinita conflare, memoriamq; postremo pietatis omnino deleri, quæ quidem minime in cœlum perducunt, sed in sempiternam miseræ regionem præcipitant. In quo quidem satis apparet, quanta fide Euangelici viri promissa persoluerint. Hoc enim profitebantur, hoc denunciabant, hoc se cumulate perfecturos esse promittebant, vt corruptos mores ad Euangelij seueritatem reuocarent, & pristinam illam Ecclesiæ puritatem restituerent. Intelligis iam Reginam quomodo id præstiterint: non solum enim rempublicam Christianam non sanauerunt, sed potius vbicunque versati sunt, in eo omne studium suum posuerunt, vt quidquid inerat sanitatis opprimerent, & omnia pestiferis morbis inquinarent. Quid igitur minus considerate fieri potuit, quàm illorum autoritate quempiam permoueri, vt ab antiquissima, & sanctissima religione discederet, quæ Iesu Christi sanguine sancita, martyrum supplicio confirmata, sanctorum hominum diuinis monentis illustrata, contra perditos hæreticorum conatus, & tyrannorum impetus semper inuicta, & eadem perpetuo ratione ad nos usq; continuata permansit, vt religionem colerent nouitate suspectam, auctorum flagitijs infamem, optimarum rerum interitu calamitosam, exitu diro & horrendo detestabilem? Quæ quidem

cum à nullo possit sine peste nefaria suscipi, tum Reges, qui se illius impura contagione violari patiuntur, multo grauiorem plagam accipient. Neque enim solum imperij maiestatem, rei publicæ salutem, vitam denique, & dignitatem in summum discrimen adducent, sed quod est longe calamitosius, atque funestius, grauem in se diuini numinis iram prouocabunt, & atrociorẽ pœnam in omni seculorum aternitate sustinebunt. Quo enim plures, quos ipsi sanare, & quorum salutem tueri debuissent, illorum exempla sequuti, in eandem pestem ruent, eo grauioribus supplicijs damnabuntur. Horrendum (inquit Paulus) est incidere in manus Dei uiuentis. Si enim illum ipsum Dominum, cuius clementia nitimur, atque confidimus, cuius opem in rebus perditis & afflictis imploramus, in quem solum cum sumus vndique impugnati respicimus, aduersarium & insectum habuerimus, ad cuius præsidium confugiemus? cuius auxilio tecti impetum illius arcebumus? quibus speluncis, aut quibus tenebris occultabimur, ne vultum illius irati & infensi subeamus? Leuissimo illius tactu ingenti motu concutitur: montes incendio horrendi fulminis ambusti fumant: cœlum maximo fragore emissis ignibus, offusis tenebris, multisque valde metuendis rebus, cunctos mortales exanimat. Quid est igitur exiltimandum fore, cum nõ iam naturam leuiter ad metum incutiendum, & animos à scelere deterrendos armauerit, sed ipse etiam cum omnibus suis copijs ad pœnas de sanctissimæ religionis hostibus expetendas, armis seueritatis, & indignationis iustissime succinctus apparuerit? cum omnem fastum & insolentiam, cum omnem humanæ dignitatis elationem iudicio suo peruerterit? cum homines in scelere pertinaces à se repulerit, ignibus sempiternis, acerrimisque supplicijs sine vlla intermissione cruciandos? Ipse inquit ille Deus Deorum est, & Dominus dominantium, fortis, potens, & terribilis, cuius iudicium, neque cuiusquam gratia, inflecti, nec muneribus & donis corrumpi potest. Non igitur iudicia illius horrebimus? non ad illius conspectum trepidabimus? non illius metu perterriti, omnia à nobis flagitia repellemus? Quid si etiam ab illo multis signis de calamitatibus, quæ propter impietatis scelera atque flagitia communibus rebus impendent, multo ante premonemur? & tamen diuina ostenta negligemus? & tamen in scelere suscepto perseuerabimus? Dat quidem (vt est apud Dauidem) multa signa Dominus, quod etiam nostris temporibus

eue-

euenire conspiciamus, quibus admoniti arcum illius in hostes religionis intentum, vitæ conuersione fugere, & tela castissimo numinis illius cultu retundere valeamus. Quo quidem beneficio si fuerimus ad maiorem audaciam & impudentiam instituti sceleris abusi, opes, vt Paulus ait, iræ diuinæ cocœruabimus, magnamque cumulum cruciatibus sempiternis afferemus. Christus optimus maximus, hanc tam diram cladem, ab vniuerso Christiano cœtu prohibeat, Ecclesiamque suam tantis disidijs grauisime laborantem subleuet, atque tandem aliquando eos qui sunt à communi illius consensu diuulsi, cum illa coniungat, ne tantam materiam lætitiæ Christiani nominis hostibus sempiternis multorum perniciæ & interitu largiatur. Pro mea quidem parte vota mihi perpetuo facienda puto, pro totius Christianæ reip. salute, quæ tota posita est in vnius religionis sanctissimo cultu, & in amoris mutui coniunctione, omniumque diuinorum bonorum communionẽ & societate. Cum vero me aliarum nationum, quæ se ab Ecclesia seunxerunt, causa valde sollicitet, tum, istius Regni discrimine ita conturbor, vt curam in qua gratia illius versor, nequeam vllis verbis explanare. Doleo enim vehementer, & angor Regnum florentissimum, omnibusque rebus ornatissimum, & si hoc ad rem pertinet cum hoc Regno, & sanguinis propinquitate, & foederis antiquitate cõiunctissimum, quod tam multa pietatis documenta dedit, nec plura olim virtutis monimenta constituit, quàm religionis atque sanctitatis exempla posteris ad imitandum proposuit, his temporibus, aliqua ex parte, perditorum hominum fraudibus & insidijs inductum, in tam ineptas & impias sententias incidisse. Sed me in tanta sollicitudine recreat atque reficit, spes quædam, quam habeo in tuo singulari ingenio, atque præfati benignitate repositam. Ingenij enim maximi est impudentia pericula præcauere, falsam opinionem mendacio animaduerso deponere, veritatem perspectam & cognitam libenter amplecti, nec vllum in pertinacia decus, sed omnem in salutaris conuersionis facilitate dignitatẽ constituere. Excellentis autem benignitatis est vniuersæ patriæ consulere, atque cum vitæ etiam periculo, si opus ita fuerit, eam omni errore pestifero liberare. Omnis patriæ tuæ salus in te posita est. Si enim violatam religionem expiandam susceperis, teque ad consensum Ecclesiæ totius aggregaueris, & antiquos mores & officia rite colueris, nefarijsque hominibus expulsis, homines bonos atque

san-

sanctos asciteris, Christi ope & auxilio confirmata Rempubli-
cam præclare constitues, omnibusque tuis salutem atque vitam
reddes. Sin autem ea quæ labuntur & ruunt fulcire neglexeris
quorsum omnia sint euasura perhorresco. Illud etiam velim re-
cogites, eum qui dignitatem suam dignitati Christi præfert, &
ne aliquod periculum adeat, non omnes suas curas in gloriam
Christi conferendas existimat, in eam calamitatem frequenter
incidere, quam ne subiret, Christi gloriam hominum flagitijs
imminui, & obscurari sustinuit. Rectissimo enim Dei iudicio fit,
vt qui suam gloriam gloriæ Dei anteponebat, omni dignitate spo-
liatus intereat. Contra vero qui præ Christi gloria opes atque di-
gnitatem contemnit, is summas opes & dignitatem multis orna-
mentis amplificatam consequitur. Sapienter enim illum sum-
mum Dominum, qui nunquam res suorum neglexit, sibi patro-
num adoptat, atque ita multo firmiore præsidio opes suas & di-
gnitatem sepius, quam si se maximo & fortissimo exercitu consti-
paret. Quare si Regni tuendi & conseruandi studio flagras, im-
mortaliq; gloria circumfluere concupiscis, non tam quid tibi ho-
mines opibus tuis firmandis conuenire dicant, quam quid gloria
Christi, quid lex diuina, quid ratio sanctissimæ religionis efflagi-
tet, cogitandum puta. Fac vt tibi tui singularis ingenij veniat in-
mentem: respice quibus sis excolta disciplinis: in quo gradu loca-
ta sis: quod munus tuendum & efficiendum susceperis: & intelli-
ges ea dona quæ à Deo accepisti, esse tibi potissimum ad illius
gloriam conferenda. Is enim qui ea tibi donauit, beneficia sua, si
te illi totam addideris, ope sua tuebitur, nec te vnquam auxilio
præfenti destituet. Quamuis igitur sola facinus hoc tam præcla-
rum susciperes, vt vniuersam Britanniam ad pristinam fidem re-
uocares, quid est quod non possis efficere, diuino præsidio cir-
cumspecta? Accedit, quod multo plures in isto Regno sunt veræ
religionis amantes, atque pro illius sanctitate supplicia perferre
parati, quam nouis istis institutis atque disciplinis addicti. Qua-
re dulcissimum non est, quin facile omnia quæ velis, & diuino, & hu-
mano præsidio munita conficias. Considera deinde quanta tua
gloria futura sit, si Regnum istud paucorum improbitate & sce-
lere perturbatum, atque magna ex parte conuulsam, opera tua
ad pristinum splendorem redierit, & pietatis ornamenta recu-
perauerit. Nam omnium bonorum præconio celebraberis: im-
mortali memoriæ consecraberis: omnis te posteritas intuebitur:

nec

nec vlla ætas de tuis vnquam laudibus conticescet. Quæ enim
victoriæ sunt cum tam egregio facinore comparandæ? Quid po-
terit esse ad laudem illustrius: quæ monumenta possunt: clariora
ad nominis immortalitatem constitui? Non enim multa homi-
num millia trucidare, sed impietatem & improbitatem profliga-
re, flagitiorumq; omnium labes ad interuersionem delere, laudā-
dum & prædicandum est. Non hominibus pestem & exitium in-
ferre, sed multos homines à peste & exitio vindicare, immorta-
lem gloriam parit. Non multas hostium vrbes armis excindere,
sed patrias sedes ab omni flagitiorum colluione, & impietatis
incurfione tutas & incolumes conseruare, egregiam dignitatem
conciliat. Reliquæ enim victoriæ, quamuis à Deo pendeant, ar-
mis tamen humanis pariuntur: hæc vero omnium clarissima, so-
lum diuinis armis obtinetur: & illas nemo sine flagitiorum impu-
nitate, & hominum strage consequitur: hæc vero simul cum fla-
gitiorum omnium interitu, & hominum salute cõparatur. Quo
circa necesse est, vt hæc illas omnes, quæ humanis armis, & mili-
tium strepitu, & hominum viribus partæ sunt, tantum dignitate
superet, quantum humanis diuina præcellunt. Quæ quidem eo
maior admirationem efficiet, quo est difficilius tenebrarum
principes, atque sempiternos humani generis hostes ab vna fœ-
mina vinci, quam homines ab hominibus in acie superari. Non
igitur solum tam illustris laus omnium hominum commemora-
tione vigeat, sed cœlitum etiam sempiterno præconio celebra-
bitur. Quare Regina clarissima, per Iesu Christi liberatoris no-
stri vulnera, per illius sanguinem in Cruce profusum, per illius
mortem & acerbissimum cruciatum, per clarissimam illius vi-
ctoriam, qua de morte extincta atque deleta triumphauit, per
illum ignem sempiternum quem in terris implicuit, & quo suo-
rum animos inflammauit, per illud sanctissimum iudicium, quo
in scelus animaduertet, & inuiolatam fidem, & castam religio-
nem præmijs sempiternis afficiet, per omnes deniq; sanctitates
te oro, & obtestor, ne cum tanta præsidia tibi ad immortalē glo-
riam suppetant, tibi ipsa deesse velis. Christum vulneribus pro-
te concilium intueret: te ad illius pedes abijce: illius crucem am-
plectere: odium Crucis, quod illi pestiferæ nouitatis auctores
aperte suscipiunt, à rep. detestare sanctorum vestigijs ingredi:
atq; tibi persuade, illam esse rectā viam, quā diuini homines ex-
cellenti virtute, continētia, puritate præditi, & cum Deo amore
summo

summo coniuncti, & spiritu illius eruditi, tenuerunt: non illam
quam homines sui amore obcæcati, ingenio suo nixi, confidētia
præcipites, flagitijs cooperti, & ab Ecclesie coniunctione diuul-
si, sequendam esse prædicant. Quod si feceris, Regni tui ope tue-
bere, & amplificabis, & quod est multo maius, summa cum
gloria in cœlestes illas sedes ascendes. Christus opti-
mus maximus te cum summa dignitatis am-
plificatione, incolumem diutissime
conseruet.

F I N I S.